

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**M. Ioannis Mensingi Theologi de Ecclesiæ Christi
sacerdotio, Libri duo**

Mensing, Johannes

[Coloniae], 1532

VD16 M 4656

Iohannis Mensingi Tractatus Secundus De Sacerdotio Evangelico.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30281

IOHANNIS MENSINGI TRACTA
TVS SECVNDVS DE SACERDO
TIO EVANGELICO.

Priusq̄ autē rem ipsam aggrediar, ipsa
Lutheri uerba in mediū proferā, quibus
euacuare se penitus ecclesiæ sacerdoti-
um posse sperat posthac quid ualeāt dis-
cussurus. Habet enim pagella 4. libelli,
cuius de Abrogāda Missa priuata extat titulus, in
hæc uerba.

LVTH. Neq̄ nobis ullo profus alio sacerdote & media-
tore opus est, præter Christū: cū omnis sacerdos
ad hoc assumatur, (teste Apostolo ad Heb. 5.) ut p̄
populo oret, & populū doceat. At Christianus q̄q̄
per seipsum orat in Ch̄ro, habēs p̄ ipsū (ut ad Ro. 5.
dicit) accessū ad deū, sicut p̄misit Esai. 65. Erit q̄an-
teq̄ clamēt ego exaudiā: adhuc illis loquentib⁹ ego
audiā. Sicut & p̄ seipsos, à deo docēt, promittēte Isa
i. 54. Et dabo uniuersos filios tuos doctos à dño. Et
Hier. 31. Non docebit unquisq̄ proximū suū, dicēs:
Cognosce dominū. Omnes enim sciēt me, à minori
usq̄ ad maximū. Et Esai. 11. Repleta est terra sciētia
domini: sicut aquæ maris opiētis. Hinc Christ⁹ Ioh.
6. ait. Est scriptū ī prophetis. Erūt oēs docibiles Dei
Hec testimōia euacuāt sacerdotiū uisibile: dū & ora-
tionē & accessum ad Deū & doctrinā, oibus faciūt
cōmunē, quę certe sacerdotū est p̄pria. Quid enim
opus ē sacerdote, dū nō est opus mediatore aut do-
ctore? An sacerdotiū sine ope cōstituemus? At me-
diator & doctor Christianorum, nullus est, præter
Christum.

MENS. Haftenus Luther, uir certe dignus spectaculo: q̄
exprobrauit agminibus dei uiuētis. Cui si gladius
spiritus

spiritus (quod est uerbum Dei) nobis defuerit (quod ab Eph. 6
fit) electis de torrente scripturarum, limpidiſſimis la-
pidibus: obuiam pergamus incircumciso: si forte Dei uir-
tute, conuertatur gladius eius in cor ipsius, & arcus Psal. 36.
eius confringatur.

Primum itaque respondemus falsum esse: magis quam cura-
tionem, tum scripturis omnibus aduersum: id quod Luther ait,
nullo nos uisibili sacerdote habere opus, quam ut redar-
gui mereatur. Nepe quod toti Ecclesie Christi, per tot secu-
lorum decursum aduersatur: quod nulla constat scriptura: quod
neque ulla uel apparatus suasio tenuiter quidem fulcit.

Quod uero dogma in se falsum, stabilire gestiens,
geminum sacerdotij officium affert, orare uidelicet &
docere populum: licet in se fateamur uerum, haud ta-
men sacerdotes uicissim dicemus, quod aut per popu-
lo orauerint, aut quoquo modo fuerint populi docto-
res. Quandoquidem non sola haec nouimus officia sa-
cerdotum: quin magis in cunctis quae sunt ad Deum tanquam
ministros Christi, & uniuersaliter dispensatores mi-
nisteriorum & sacramentorum Dei constitutos Heb. 5
oportet. Quod in ueteri sacerdotio, satis erat diluci-
dum, si sanctam illam Iudith foeminam, & doctri-
nam noueris disciplinae Dei, quae ipsos etiam sacerdo-
tes corripuit super errore: sed & pro populo obnixè
deprecata est. Neminem tamen tam mente alie-
num putauerim, qui hanc aut presbyterum, aut
sacerdotem appellatam dixerit. Quod utique con-
secrarium erit, si is uniuersaliter sacerdos dicen-
dus sit, qui pro populo orauerit, aut populum do-
cuerit, id quod Luther facit, dicens: Ad hoc sa-
cerdote opus est, ut oret pro populo, & doceat
populum. Licet enim sacerdotalis munus hoc
fateamur: esse tamen & alia nouimus sacerdotum
officia,

Iudith. 8. 9

Leui. 13.
Deute. 16.

officia: nēpe offerre sacrificia pro peccato, pro grā
tiarū actione & similibus: Iudicare etiā inter leprā
& non leprā, discernere inter caulam & causam: ut
morti esset obnoxius, quisquis superbe sacerdotis
imperio, obtēperare recusasset.

1. Cor. 6.
Iohan. 20.

Interesse autē plurimū, inter orationē, iustūq; iu-
diciū, inter doctrinā & lepræ à nō lepra discretio-
nem, quis nō uideat? Pari modo & in noua lege, o-
rare & docere, licet sacerdotū fateamur officia: no-
uimus tamen plurima, præter hæc illis à domino
cōmissa: quos benedicere iubet Eucharistiā, eāq; po-
pulo porrigere, digne petenti: iudicare & angelos:
multo magis secularia. Remittere in super peccata,
dū ait: Accipite spiritū sanctū, quorū remiseritis pec-
cata, remittūtur eis. Misit nāq; saluator apostolos,
sacerdotes, in mundū dicēs: Sicut me misit pater,
& ego mitto uos. Missum autē dei filiū tanq; sacer-
dotē, ut peccata cōdonaret quis dubitat? Ut sciatis

Matt. 9.

(inquit) quia filius hominis potestatem habet in ter-
ra, dimittendi peccata & c. Igitur & apostolos, sa-
cerdotes, & eorū successores, ad hoc missos cōstat,
ut peccata relaxarent. Sic rursus cū ad prædicādū

Matt. ult.

discipulos mittebat, ait: Euntes docete omnes gen-
tes, baptizantes eos & c. Nūquid autē idē est bapti-
zare, quē admodū orare aut docere? Non ad bapti-
zandū, uerū ad prædicandū se missum Paulus dice-
bat: ut plurimū inter baptismū & doctrinā interes-
se noueris. Apertissimū igitur erit, non satis hic

1. Cor. 1.

Lutherū describere, sacerdotalia officia, dū ait: Ad
hoc opus est sacerdote, ut oret & doceat: mox con-
clusurus, dū neq; doctrina, neq; intercessione egēt
Christiani, omnino sacerdotē iam non requirant.
Quid enī facturus est Lutherus si dicamus, ad hoc
opus

opus est sacerdote, ut iudicet etiam secularia, ut
absoluat aut liget, ut offerat pro peccato & lami-
na. Et quidem ipsius Lutheri testimonio, hæc pro-
bare difficile non erit: si quod ait folio, vij. facie
prima, in his uerbis, intueamur.

Lutherus, Pergamus testimonia adducere, de **LVTH.**
sacerdotio noui testamenti, & eius officio. Pau-
lus ad Roma. xij. Obsecro (inquit) per misericor-
diam dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiã ui-
uentem, sanctam deo placentem & c. Hic (inquit
Luther) negare nemo potest, quin sacerdotale of-
ficium describat, quemadmodum est offerre seu
exhibere hostiam, & rationabilem cultum: hoc
est ut non pecora irrationabilia, sed seiplos offe-
rant: quare hic locus sacerdotes facit. Hæc ille.

Tum ego, Si sacerdotes hic locus facit: cur supe **MENS.**
rius dicebas, ad hoc opus est sacerdote, ut oret & **Contradi-**
doceat? Sin uero, sacerdos is fuerit, qui orauerit **cit sibi Lu**
pro populo, aut populum doceat, quomodo facit **therus.**
hic locus sacerdotes ex solo sacrificio? Igitur si ue-
re fuerit sacerdos is qui orat & docet, non facit
hic locus sacerdotes. Si facit hic locus sacerdotes
(ut hic dicis): non sunt hæc sacerdotum officia, ut
orent aut doceant duntaxat. An forte duplex hic
distinguis sacerdotium: quorum unius sit offerre
hostiam: alterius uero orare & docere? Quod si fe-
ceris: cur Hieronymum Emser, Baal sacerdotem
blasphemus, quod spirituale sacerdotium ab ex-
terno distinxit? folio .vij. facie prima. Neque ue-
ro hoc duntaxat loco eadem in causa secum pu- **Alia Lu-**
gnat Lutherus, quin & sermone quem de confes- **theri aduer-**
sione & uenerabili sacramento libello suo percussum se epu-
larum germana lingua inseruit: sacerdotum do gna.

cet officium esse ut sacramentum conficiant: pa-
rati dietim id populo porrigere. Nam subscripta
eius uerba sunt. Luther.

LVTH. Auff's erst hab ich off't gesagt wie die Chri-
sten nicht verbundē synt eben auff die fest das
sacrament zū nemē/sonder recht vñ macht habē
wen sie wollen hyn zū gehn/dar zū dan gott dz
priester ampt verordent hat / das die selbigen
des volcks alltag warten vnd pflegen sollen/
mit gottes wort vnd sacrament/darumb ist's vn-
chrislich gehandelt/das man die leuth izwingē
wil/das sacrament auff diese tzeit zū holenn.
Hæc Lutherus.

MENS. Iterum te iterumq; oro lector obseruato quia
in tribus hic apertissime reuincit se Lutherus. Pri-
mum dum dicit sacerdotium a deo institutum qd
& docere & sacramenta ministrare debeat: qui
hactenus a sathana esse externum dicebat sacer-
dotium, cum nemo negare possit docere & sacra-
menta ministrare ad externum pertinere sacerdo-
tium. Scdm dein cū dicit sacerdotem doctorem eē
qui libello de abroranda missa pteruis negat do-
ctorem nos præter Christum agnoscere. Tertium
deniq; cum ait sacerdotem in ministrandis sacra-
mentis populis subseruire, qui hoc loco duo hæc tã-
tum uult esse sacerdotum officia ut scilicet popu-
lum doceant atq; etiam ut orent pro populo quo
ubi christianis putat non necessaria omne dein-
ceps neget sacerdotium externum. Transeo au-
tem rusticam illam consequutionem qua ita Lu-
therus arguatur, quoniam quidem dietim debet ef-
se

se paratus presbyter populo ministrare sacramen-
ta: agunt male qui in paschate hūc cōmunicare iu-
bent. Rudis profecto disputatio qua neq; puero
quis illuserit. Poterit em̄ consimili disputandi for-
ma retēta cōcludi, vt quoniam festum agere diem
paschatis iuberi non debeat eo q̄ crebrius per an-
num dies agimus festos, neq; uerbum dei audire iu-
beri debet in die hoc, eo q̄ sepius uerbum dei au-
diendum est. Oportebat enim oppositum inferri
magis ut scilicet quia die in populus cōmunican-
dus, illo maxime die, quo in nouitatem uitæ per
Christi resurrectionem sumus translati, id esse faci-
endum. Sed missa facientes hęc pergamus magis
magisque hominis ostendere insaniam, rursusque,
priusquam ad reliqua procedamus, suis alligare
uerbis Lutherum: & quasi quam nexuit trahere
catena, in hunc modum: Dum nullum hoc loco
uolueris externum (quod uocas, quodq; tanto la-
bore studes refellere) sacerdotium, dicens, nullo a-
lio præter Christum nobis eē opus sacerdote: qua-
re paulo post, electitium nescio quod confingis,
iam non permittens, verum etiam constituens, at-
q; id quidem externum sacerdotium, ac tandē dei
autoritate. Ita habes folio. xij. facie secunda.

Statuimus itaq; dei autoritate, Episcopos Chri **LVTH.**
stianos, esse uiros graues, & prouectæ ætatis, con-
iuges, laicos, doctos in uerbo ueritatis, in quali-
bet ciuitate plures: uel per uicinos coepiscopos, uel
a sua plebe electos. Et paucis interpositis, hæc est
(inquis) Apostolica sanctio, diuinum decretum,
spiritus sancti ritus, ordinandorum Episcoporum,
quales fuere, sanctus Spiridion, Cyprianus, Augu-
stinus, Ambrosius.

d ij Quis

MENS. Quis non meridiana luce insanire uideat Lutherum, in tam aperta contradictione, nulla ex parte coherere sibi, sibiq; aduersari tam apertissime, neq; diutius dictorum suorum tenacem, q̄ pisum incubat ouo? Confer in unum uerba hæc, quisquis uel hominem sapis. Nullo præter Christum opus est nobis sacerdote. Et si quis a plebe fuerit electus, hic sacerdos erit dei autoritate. Certus sum, quia hyems & æstas, dies & nox, non tam ab inuicem distant: q̄ uerba, quæ Lutherus hic loquitur. Vt quid enim eligere oportuit, qui (ipsius quidem sententia) præter Chr̄m, nullo opus habemus sacerdote? Nūquid sacerdotē electū, sine opere cōstituemus? Neq; em̄ ut p̄p̄o oret, sed neq; ut populū doceat, externum requirimus (ipsius iudicio) sacerdotem. Et quare eligendus erit Episcopus? Cur parochianus? Sed forte externū sacerdotē, præter Christū, neminem eē uoluit. At hic electus Ep̄us, externus sacerdos nō erit, si internus esse debuerat, aut sp̄ialis & inuisibilis Ep̄us, qd eū eligere necessariū erat? Omnes apud eum Episcopi sunt, omnes sacerdotes (ut uocat) interni. Vt quid ergo eligere adhuc opus erat: qui absq; electiōe sacerdos mox baptizatus extitit? Palam ergo omnibus est, eum externum eligere uoluisse Episcopum: quales fuisse describit, Spiridionem, Cyprianum, Augustinum, Ambrosium. Externos autem hos fuisse, non internos tantum sacerdotes nemo nescit.

Si uero quos nominasti, externos neges fuisse Episcopos: quomodo spiriū sancti ritu, præ ceteris Christianis, Episcopos doces ordinatos? Sunt apud te omnes Christiani, sacerdotes: sunt ergo etiam isti sacerdotes interni. Ad quid igitur ordina

tos

to s dicis spiritus sancti ritu; si non etiam in exter-
nos, promoti sunt Episcopus & sacerdotes. Quod
si externi sacerdotes hi erant, ubi est quod dice-
bas, preter Christum, nullo opus esse sacerdote.

Et rursus quod folio tertio facie secunda in hunc
modum crocitas. Certe esto inquis, nec ulla per-
suasio falli te sinas; quisquis esse uoles pure Chri-
stianus, nullum esse in Nouo Testamento sacerdo-
tium externum, nisi quod humanis mendacijs, est
per Sathanam erectum, Ecce concedis necessario
Spiridionem, Cyprianum, Augustinum, & ceteros
externos extitisse sacerdotes. Igitur sunt hi
sancti uiri penes te: in sacerdotes (authore Satha-
na) electi & erecti. Rursus ais Apostolica sanctio-
ne, diuino decreto, spiritus sancti ritu, in Episcopa-
tus apicem summos: In unum autem omnes, &
authore Sathana, electos & erectos. Igitur & a spi-
ritu sancto simul & a Sathana, hi sacerdotes exti-
terunt, Sed non est conuentio, lucis ad tenebras
Christi ad Beliam. At uero si spiritus sancti ritu, hi
sunt Episcopi constituti: quemodo non eos, spiri-
tus sanctus edocuit, nullum esse in Nouo Testa-
mento sacerdotium; quatenus a tam detestanda blas-
phemia, alienos faceret; quos Episcopus ipse con-
stituit, atque suo quidem ritu spiritus sanctus. Vbi
fidelis Christi promissio: spiritus sanctus docebit
uos omnem ueritatem. Aut igitur, non eos suo
ritu, Episcopus constituit spiritus sanctus qui sese
sacerdotes & crediderant, & ingenti quidem blas-
phemia credi uoluerunt; aut sacerdotes esse neces-
se erit, qui tanto spiritus sancti ritu Episcopi ordi-
nati, sacerdotes se iam non sine spiritu sancto appel-
larunt, & appellari se passi sunt. Quod utique nul-
d in latenus

Contradi-
ctio inex-
cusabilis.
LVTH.
MENS.

ij. Cor. vi.
Contradi-
ctio intol-
erabilis.

Iohā. xvi

latenus tulissent, si tam maledictum, semperque maledicendum esset sacerdotium; ut insanus blasphemat Lutherus.

Quantaposses cum diui Augustini, tum Cypriani, Ambrosij, & aliorum, et ut uetustiores his recenseam: quanta Dionysij, Ignacij & similium (ab Apostolis institutorum) adducere in eam re testimonia, ni lectori tegdium parere uererer: ubi aduersarius nec scripturæ ullum iota habet, nisi negatum, id est nusquam scriptum, non ueterum non recentium patrum sensa: non denique ullam rationis umbrā, qua illius uesania statuatur. Qui enim Episcopatū fatetur, nec inficiari potest: quomodo sacerdotiū negare poterit? Quid enim aliud est Episcopum esse quam sacerdotem?

Est episcopus, superintendens, uisitor populi dux, doctor et rector, et iudex: id quod passim apostolicæ l̄ræ docēt. Quid uero sacerdotis noīe minus, aut quid designatur aliud? Vere igitur sacerdos Apostoluserat Paulus: sacer siue sacrorū dux iudex etiam secularium, doctor & rector Ecclesiarum. Vere sacerdos, episcopus ille erat, quem arguere docuit cum omni imperio, et quem coram omnibus arguere precepit peccātes. Hoc satis ad presens fuerit admonuisse lectorem, quoniam circa uerborum pugnas languet sophista Lutherus: ut nouerit seruum dei non esse, quem pertinaciter litigare perspexerit. Quid ni uideas litigantem, quem sacerdotium negare cernis: dum episcopatū negare non poterit?

Officium et rem non potest negare sacerdotij, et sacerdotium negat, tanquam de uoce non de re esset nostra disputatio. Quod autem rem, non eum

eum negare dicimus: nō de facto Lutheri loqui-
mur. Nam satis aperte etiam rem uocis negat: q
intercessionem pro populo, et doctrinam homi-
num negat necessariam: qui solum deum doctore
facit: solum Christum intercessorem: ut iam omni-
no neque episcopum quempiam fateat, nisi Chri-
stum. Vult enim simplicem populum esse Christi
antē, in quo nullus sit sacerdos, nullus unctus, nul-
lus rāsus, ac proinde nullus episcopus.

Sed ad propositū redeamus. Si opus extitit, hos
sanctos (quos dixisti) uiros, in nouo testamēto fu-
isse sacerdotes: cur nullo sacerdote preter Chri-
stum, in nouo testamēto opus esse tam impie bla-
teras? Si opus non erat hos habuisse testamentum
nouū: quomodo Apostolica sanctione diuino de-
creto, spiritus sancti ritu, hos ordinatos blasphem-
as? An non blasphemia est execranda, dicere:
dei opera esse inutilia, superuacua, non necessa-
ria? Porro si Ecclesia Christi, in nouo testamento
his & similibus sanctis uiris predictis, opus habe-
bat sacerdotibus: quomodo non etiam id genus
alijs, quos in illorum locum credimus surrogatos?
Erunt ergo & sacerdotes illorum successores.

Verum cui successistis in episcopatum tu Lu-
ther, atque tui: ut sitis episcopi et sacerdotes electi
Nunquid dei autoritate, nemini succedentes, ue-
luti per fenestram iiectos credemus sacerdotes?
Sed qui ascendit aliunde, fur ille est & latro.

Iohan. x

Cæterum, dum sibi diuinam usurpat autorita-
tem Lutherus dicens. Statuimus itaque autorita-
te dei &c. Quis in lateribus Aquilonis, positū Lu-
therum non conspicit: iam similem factum altissi-
mo? Statuimus inquit, autoritate dei. Cuius in-
d iij quam

d iij quam

1. Cor. viij quam dei? Si quidem dñi multi & domini multi. Nun-
quid dei patrum nostrorum qui orbem condidit,
redemit hominem? Sed eius autoritas, Luther un-
de tibi? Ecce docti abs te sine scriptura non credi-
mus: non recipimus quod dicis. Et unde nouerim-
us, dei te fungi autoritate? Cui uel dæmoni id p-
suadebis? Igitur dum palam fuerit, dei autoritatē
Alium de apud te esse nullam (nempe quam non probas) a-
um habet lium quempiam te habere deum conuincimus:
utherus. Reuera deum huius seculi qui excecauit cor tuum
Huius (inquam) autoritate & instinctu tu laicos
coniuges, senes tæet si deliros & prauos, modo an-
nos habeant, presbyteros & episcopos facis. Cer-
Iohā. ulti. te Iohannes ille, Christo tam dilectus, hoc diu-
no decreto, episcopus non erit, quod neq; electus
a plebe, neque ætate prouectus, neque coniuga-
tus, est in Apotolum a Christo sublimatus. De-
nique unde probabis, Augustinum et reliquos, q̄s
citasti uiros sanctos, coniuges, laicos in una ciui-
tate plures fuisse? Vnde inquam probabis, Medio-
lani, preter Ambrosiū (illo æuo) alios extitisse epif-
copos? Vnde coniugatum ostendes Ambrosium?
Aut Hyponē quis præter Augustinum, eo tem-
pore episcopus erat: quem ipse nosti coniugatum
nunquam fuisse? Siccine asinos ad liram putas,
quibus tanta mendacia tam facile persuadeas?
Exigimus (ut dixi) scripturam ab inani scriptu-
rarum iactatore, eum esse spiritus sancti ritum, or-
dinandorum episcoporum: ut sint coniugss, laici,
in qualibet ciuitate plures. Et quidem mendaci-
um hoc, grauissimis autoribus refellere (nisi mo-
rosus esset, atq; in alia interim mens ferretur) fa-
cile potueramus. Liceat aut & id, qd dei tui tãta
autoritate

autoritate statuis intueri: ut scilicet episcopus is fuerit, si quem plebecula dignabitur, & quantum conueniet, immo uerius quantum dissonet et aduerset illi, quod aduersus Carolo stadium tuum habes, folio, xxi iij, facie secunda, considerare.

Auch haben die Orlamünder/ kein recht gehabt/einē Pfarrer zu erwelen auff eins andern solt/weyl es dem Fürsten vnd seiner ordnung zu stund. Et post pauca. Vnnd wan er gleych ein gotlosen da hyn hette verordnet/ solten sie dennoch yhzem Landherzen ynn seyn recht/ gült/ vnd gewalt nicht greyssen vnd hynter seynen rücken Pfarrer welen/vnd renthe die nicht yhz sind/weg geben ꝛc.

LVTH.

Vides denuo Christiane lector, factum Lutherum contrarium sibi met, quod nihil sibi constet: quod se se reprehendat, se se damnet? Quis adhuc a nobis arguendum putet: qui proprio iudicio extat condemnatus? Illis de Orlamunda non licuit eligere, Carolo stadium episcopum: ac proinde non erat ille Orlamundæ episcopus, quantum uis electus. Quod enim illicite factum fuerit peius non factum irritum habebitur. Erit ergo Carolo stadium nullatenus Orlamundensium episcopus. Tu dicis, quia diuino decreto, ac spiritu sancti ritu, erit episcopus quisquis fuerit electus a plebe. Electus est autem Orlamundæ Carolo stadium episcopus: igitur erit episcopus Carolo stadium Orlamundæ. At uere non esse episcopum eundem Carolo stadium tu putas: eo quod non rite immo illicite est electus. Igitur erit episcopus Carolo stadium, et non erit episcopus.

MENS.

Alia contradictio.

Sordet Luthero Dialectica, sordet (ut uocat) Sophistica.

d v phistica.

phistica, Athæreses nullæ sordēt, nullæ cōtradiçti
ones, nullæ insanix: ut q̄ culicē liquat camelū glu
tire uideas. Sed esto, absq̄ principis tui assensu, e-
lectus est Carolostadius. Quid ad tuū principē p̄
tinebat episcopi electio? Censu inq̄s cū Principis
eēt, Orlamūdēses Carolostadio dabāt. Esto, cur
nō reliq̄s arguis, tui fursuris nominatos ep̄os: qđ
non sua uorent, q̄ quæ non seuerunt metunt.

Quō (in q̄) nō arguis eos, q̄ sese ingerūt nō uoca
ti, tanq̄ Aaron, deturbāt ex parochijs, p̄ indomitā
plebē, q̄s uolunt: atq̄ in locū eorū, in domos, in tē
pla, se locāt: q̄ sua non sunt rapiunt, insatiabiles lu
pi? Quantos uidemus hodie parochos, sedibus suis
pulsos, inconsulto principe tuo? Si non licuit illis
de Orlamunda (ut uere non licuit) Carolostadiū
eligere sibi episcopum: quomodo episcopi erunt,
aut pastores, et non magis lupi, quos tu mittis in ci
uitates seductos, ac seductores, et ueros animici
das: nihil ueritus interim principū iura, nihil Dio
cœsanorum, nihil Ecclesiarum?

Probare oportebat ad principem tuum, episco
pi electionem pertinere, id quod nunq̄ facies. Qđ
si quauis occasione feceris: q̄ uidelicet cēsus prin
cipis essent: sunt aliarum ecclesiarum et fundato
rum, stipendia curatorum, a quibus sine suorum
principum et patronorum consensu, maxime au
tem Diocœsanorum, exturbari minime debuerāt.
Quod si tuus princeps, hanc in subiectos exercet
potestatem (in quam pecauerunt illi de Orlamun
da) reliqui principes eandem in subiectos non sor
tientur potestatem?

Ecclesiastico non laico principi, Timotheo
episcopo per Paulum dictum est. Commenda uer
bum

bum his, qui idonei fuerint & alios docere, Tito *ij. Tim. ij.*
episcopo commisit constituere presbyteros non
Imperatori, non Regi, nō Principi: multo minus
tumultuosæ plebi. Hoc legitima successione, ab
Apostolorum temporibus, ad nos usque deuenit,
ut episcopi committant uerbum dei idoneis, non
Imperatores aurati, nō gemmati ac purpurati li-
cet Reges Chri oues sunt: et Reges ipsi & Princi-
pes, etiam plebs ipsa: non eligunt oues pastorem,
non destituunt, sed a principe pastorum præposi-
tos humiliter recognoscunt.

Vbi ergo nunc uox illa, totius temeritatis, exe-
crabilis impudentiæ. Statuimus dei autoritate e-
piscopos esse: si quos plebs elegerit? Quomodo *Contradi-*
stant simul populus ius eligendi habet nullum: et *ctio cæco*
episcopus est, quemcunque elegerit populus? No- *per spicua*
lo dicas, quia uere erit episcopus: si quidem electi
onī assentiat princeps. Non enim ita sonat tuum
diuinum decretum, Apostolica sanctio tua, spiri-
tus tui ritus. Non inquam ita habet: ut sit electus
quisque episcopus, modo princeps annuerit. Quo
modo enim tam parum prouidus deus tuus est, quia
non cauit, in hac tanta tibi commissa autorita-
te, in suo tam diuino decreto se declarans & di-
cens, Statuimus episcopos esse, quosque electos:
modo consentiat princeps? Sed nō decuit illa pro-
uidencia Deum tuum, qui nostro deo teste, men- *Ioh. viij*
dax est & patere ius.

Sed nos coeptum peragamus iter nostrum. Si in-
qt Luther, sacerdote opus est, ut oret opus illo erit
at sine sacerdote oēs orāt in Christo. In fundā
posito lapide: inuerecundæ illius fronti opponā-
mus. Quid Aaronis olim opus erat sacerdotio, de
quo

Cap. iij.
et. v. et. vi
ac multis
locis alijs.

Obiectio
per Lutherum

Hebr. v.

1. Petri. ij.

quo tot uicibus inculcat scriptura: quia orabit p
eo sacerdos: quemadmodum manifeste patere pote
rit: si Leuitici librū uel perfunctorie transcurras:
cum plurimorum illius temporis sanctorum, sine sacer
dote, orationes legeris exauditas. Siue enim prin
ceps, siue multitudo ipsa populi, siue priuatus quis
piā e populo, domino peccauisset: ac pro peccato
dño hostiam decreuisset offerre: nō nisi per sacer
dotū manus id facere licebat. Et cōtinuo, adiun
ctū inuenire liceat. Rogabitq; pro eo sacerdos: et

dimittet ei. At nō feret hoc Lutherus q ueluti te
sta luit, si petra ruit. Verū in ueteri lege sic solitū fu
isse asseret: at nō sic in noua Chri Euāgelica lege.

Hic Luthero ipse respondeat Apostolus. Omnis
(inquit) pōtifex, ex hominibus assumptus: pro ho
minibus constituit: in his quæ ad deum p̄tinent,
ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Qui cō
doiere possit his, qui ignorāt et errant: qm̄ & ip̄e
circumdatus est infirmitate. Et propterea debet
quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semet
ip̄so offerre pro p̄ctis. Vides ex hominibus (d eo
uolente) assumi, qui & pro hominibus constituan
tur: q; dona offerant et sacrificia pro peccatis. Pro
hibet textus hic, Christum solum, pontificem face
re, quanquam solus sacerdos ille magnus sit, quod
omnis pontifex Apostolus dicit: Quis em̄ de solo
unq̄ dixit omnis: Quodq; pro suis etiam peccatis,
illum offerre necesse sit: Christus peccatum non
fecit, nec in ore eius dolus iuentus est, propter qd
pro suis peccatis offerre non potuit.

Igitur dexteram uel Apostolo superatus da: at
que preter Christum pontificem magnum, alios
quoque pontifices intercessores confiteare. An
forte

forte in legalē pontificē Aaron dūtaxathæc, A-
postoli uerba trañcies: tanq̄ olim & non nunc ex
hominibus assumptus pro hominibus constituat.

Obijcit rur
sus.

Porro si hæc Apostoli exitit sententia, cur er-
go non ait, omnis pontifex ex hominibus assum-
ptus, pro hominibus constituebatur (præteriti tē-
poris uerbo usus) quatenus sic fuisse, at non sic de
cætero futurum ostenderet? At ubi præsentis tem-
poris uerbum posuit: nostrum pontificium com-
plecti conuincitur. Sunt enim, ut ostensum est &
clarius ostendemus, populi intercessores episcopi
sunt & doctores, ut quos & orare & docere confi-
tearis propria sententia pontifices negare iam nō
poteris.

An forte dicturus es, hanc ad Hebræos episto-
lam, non plenæ esse autoritatis: ut folia ficus con-
suas, confusionem dissimulaturus? Sed antrū hoc
opposito rursus lapide, præcludamus. Si non est a-
pud te tuosq; epistola hæc plenæ autoritatis: qua-
re pro tua sententia eandem nobis opponis? Ipsa,
ipsa uerba tu pro te adducebas. Debueras cōgres-
sus paribus nobiscum armis certare. Verum
Philisteis patribus tuis, hoc ab olim moris est: ca-
uere, ne sit faber ferrarius in Israel, neue gladium
aut lanceam fabricant. Ita tu quoq; nullas nobis
scripturas ualere sinis: tibi autem tuisq; omnia so-
lida uis & inconcussa.

Obiectio
Lutheri ex
alio.

1. Reg. xliij

Esto plurimos olim sanctos, audisti sine sa-
cerdote orasse, nec tamen legale sacerdotium, uel
spreuisse uel abiectisse probabis. Anna illa Samu-
elis mater, orauit dominum in corde suo, & motis
labijs, uox nō est audita: ut temulētā Heli suspica-
tus sit: nullocq; p̄ ea orāte sacerdote exaudita est.

Sanctorū
Orationes
priuatæ.

1. Regum, i

Tolle-

Tollemus ergo sacerdotium: Orauit Samuel, ora-
uit David, Helias, ac Heliseus, Tobias atque Da-
niel, cæterique illius temporis uiri qui in spiritu
nouerant & ueritate adorare patrem: orauerunt,
ipsoque nullo internuntio sacerdote legimus exau-
ditos. Nunquid atque tu proterue sacerdotum mi-
nisterium spreuerunt, dicentes: In spiritu oramus,
non opus habemus uestro sacerdotio: Nonne qd
in Esaia legis promissum etiam in illis uides im-
pletum: Antequam clament, ego exaudiã, adhuc
illis loquentibus ego audiam: Nonne & ipsi, per
Christi fidem, habuerunt accessum ad deum:

Quid hic obtendis, quid obstrepis Luther: Ne-
gare non uales, per sese orantes exauditos: nec ob
hoc sacerdotes, uelut superuacuos iri contemptos
Itaque, quemadmodum illi in spiritu orantes, abs-
que uisibili sacerdote, citra sacerdotũ contẽptum
sunt ex auditi: ita nos quoque, in spiritu fideliter
orantes & ueritate, per Christum exaudimur: nõ
spreto tamen sacerdote: quo (alijs multis de cau-
sis) nos opus habere te astipulante supra diximus.

Si per Christum quisque (ut dicis) habet acces-
sum ad deum, quomõ non maxime Paulus: At is,
fidelium se precibus, recommendat dicens. Vigi-
lantes cum omni sedulitate et deprecatione pro
omnibus sanctis et pro me: ut mihi detur sermo
in apertione oris mei. Ecce Apostolus, cum per se
accessum habuerit ad deum: pro se tamen et alios
orare cupit. Ethæc quidem ibi. Sed et multis alijs
locis, quæ (ne onerosus sim) omitto.

Roma. xv
ij. Cor. i.
Colos. iij
1. The. ul.

Enim uero, pro inculta plebe, quare non orabit
sacerdos, quæ in spiritu patrem nondum nouit ad-
orare; quæ, præter uoculam quam fecerit, quid sit
orare,

orare, nec potest apprehendere: Nūquid infirmos
proiciemus, quos assumpsit dominus: qui rudiore
ingenio in deum sese alleuare haud satis pōt?

Sed Christo (inquis) orante, omnes simul orant
Christiani. Verendum autem, ne forte Christia-
norum sint (solo nomine) plurimi, qui iā non sunt
in Christo, utpote, qui (tibi similes) primam fidem
irritam fecerunt: et qui primam reliquerunt chari-
tatem. Quomodo ergo orant in Christo: qui non
sunt in Christo? Quorum heu magnam partem, ha-
bet nunc mundus in maligno positus. An hos ora-
tionis penitus facies exortes? Orat p̄ his, per sacer-
dotes ecclesia. Nempe pro hæreticis a Christi cor-
pore præcissis, pro Idolatris, pro Iudæis, pro pecca-
toribus. Sunt illorum mediatores et intercessores
(pro ut ipse dicebas) quia Christiani mediare de-
bent illis qui nondum Christiani sunt: re ipsa sal-
tem et merito.

Deniq; cum alia sit communis populi, alia pri-
uata cuiusq; necessitas: et quamlibet prece diuel-
lere necesse sit: erit et alia hominis huius, alia uero
totius multitudinis oratio, Vt illam, soli hoīs spi-
ritui agnita necessitas exprimat: hanc uero, uice
multitudinis, unanimi Ecclesie consensu, homo sa-
cerdos depromat. Ecce Paulus Apostolus, postea
quam orandi legem, Timotheo præscripserat, pri-
uatam cuiusque Christiani precem, ab ea quæ o-
mnium communis est, & sacerdotis quodāmodo
propria distinguens. Volo (inquit) uiros orare in
omni loco: leuantes puras manus sine ira & disci-
ptatione. Similiter & mulieres in habitu ornato,
cum uerecundia. 1. Timo. ij.

Alia sacer-
dotalis ora-
tio, alia pri-
uata cuius-
q; hic ostē-
ditur.

1. Timo. ij.

Hic te oro Christiane lector, quū Paulus hoc
loco,

loco, Christianis omnibus, tum uiris, tum mulie-
ribus: ne quis sit exceptus, siendarum precum nor-
mam præscripserit: num ipsum quoque Timothe-
um, eo uerbo inter reliquos Christianos orandi in-
stantiam docuisse uidebitur? Quid (inquam) ul-
tra dicere Apostolum oportuit, dū ait. Volo ora-
re uiros in omni loco: ut excusare se Timotheus
potuisset, non satis ab Apostolo quemadmodum
oraret esse instructum? Est igitur cum omnibus
Christianis uiris, etiam Timotheo, hic communis
orandi præfixus titulus: ut sine ira et disceptatio-
ne, leuet etiam ipse puras manus, orans in omni lo-
co. Absit inquam, ut ab hac communi orationis
regula, exceptum quis dixerit Timotheū, nisi eun-
dem a Christiano nomine, pariter excipere uelit.

1. Timo. ij. Qd' si satis hoc uerbo, edoctus est orare Timo-
theus episcopus: sine *cauā*, peculiarem illi oran-
di rationē tradidit Apostolus, in uerbis ante hæc
eodem capite positis dicens: Obsecro igitur pri-
mum omnium, fieri obsecrationes, orationes, po-
stulationes, gratiarum actiones: pro omnibus ho-
minibus, pro regibus, et omnibus qui in sublimi-
tate constituti sunt: ut quietam et tranquillam ut
tam agamus: in omni pietate et castitate. Hoc em̄
bonum et acceptū est, corā saluatore nostro deo.

Ecce orandi habes rationē, non omnibus Chri-
stianis, uerum Timotheo (ut ita dicam) peculia-
riter commissam, ut geminam (de qua dixi) orā-
di rationem, penes Christianos esse, nemo non ui-
deat: dum pro omnibus hominibus, pro Regibus
et his qui in sublimitate positi sunt orat Timothe-
us, Ceteri uero, siue uiri siue mulieres: orāt in om̄i
loco, nihil tale habentes in præcepto, quale Timo-
theus:

qui orat pro omnibus hominibus. Vt quid (Inq̄) uerbis superfluere, eodem capite uoluit Apostolus, ut postea q̄ Timotheo orationis legem dederat (nempe pro omnibus hominibus) rursus relinq̄ scribens, Volo (inquit) uiros in omni loco orare? Reuera, si eadem utrobq̄ precandi ratio, & om̄ibus omnia competere uoluit Apostolus (ut uult Lutherus) satis fuerat dixisse: Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones & ce. ut minime fuerit necessarium, aliud & speciale, tam uiris q̄ mulieribus de his mandatum præscripsisse. Porro si inutilibus uerbis, Apostolum superfluere eo loco, quispiam dixerit, tu interim Christiane lector, iudex esto: si Apostolicæ id congruat doctrinæ, si diuinæ scripturæ maiestati id quadret.

Igitur conuincimus, sacerdotalē intercessionē Sacerdotū ad deum pro populo, hoc loco in Timotheo descri ptam, qui pro omnibus hominibus, pro regibus & precatio sublimibus, oratione publica & omnibus commu necessaria. ni orat, dum cæteris Christianis satis est, ut orent in omni loco, leuantes puras manus & ce. Vides quia non satis est, si cum reliquis Christianis, oret Timotheus in omni loco, & ce. Aut ubi præceptū inuenies omnibus Christianis: ut faciant obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus? Quis multum & per omnem modum interesse, inter precem hanc & illam, huius et illorum nō uideat? Non docet laicos Apostolus, ut orent pro oibus hoibus, pro regibus et principibus: uerū Timotheum sacerdotē et episcopum, ut liceat hoc loco priusq̄ progrediamur urgere Lutherum, atq̄ sectam eius.

e Respon

Sacerdota
Hs oratio
hic quoq;
probatu.

Respondete nobis Luther & simul in unū utri
Lutheri eses. Dū ait Apostolus. Volo orare uiros
& mulieres in omni loco: nunqd non Reges ipos
q̄tūuis sublimes, Apostolus præcepit orare in
omni loco: Nunqd ab hoc Apostolico p̄cepto ex
ceptos dicetis Reges sublimes? Quod si pro sese
orant, & Reges & sublimes, Principes & hoies de
niq; uniuersi in omni loco: qd opus erat, admonu
isse Timotheū: ut obsecrationes, oratiōes, postu
lationes, adhuc faceret, pro Regibus & Principi
bus? An non etiā Reges ipsi & Principes (siqdem
Christiani fuerint) per Ch̄m (ut uobis placet) ha
bent accessum ad deū? Si per sese, solo mediatore
Christo, accedunt ad deum: quare frustra pro o
mnibus hominibus, etiam Regibus orat Timo
theus? Ecce apud uos, non egent Timothei inter
cessiōe omnes homines sed neq; Reges, neq; Prin
cipes. Vt quid stulte ergo mandasti sancte Paule
(ueniam da uerbo) Timotheum orare pro Regi
bus et omnibus hominibus? At hæc Lutherana
blasphemia procul a Christianis finibus absit.

Quid hic respondetis uiri Lutherici? Nondum
uidenē uobis, etiam in nouo Testamento, assumi
ex hoibus pontifices, qui in his que sunt ad deū
pro hoibus constituantur, offerentes pariter sa
crificia pro peccatis, ac orātes pro populi, imo et
Regum et Principum ignorantia? Vbi ergo est,
O calamitose Luther, qd dicebas: Ch̄iani oēs, p̄
seipsos orāt in Ch̄o: habētes p̄ ip̄m accessum ad
deū: ut nullo sacerdote in cessore opus habeāt.

Quantū autē hæc, Lutheræ confundāt penitus,
ac (ut puto) p̄is proinde cōscientiis satisfaciant:
non grauabimur adhuc demonstrare, quoniam
per

per sacerdotes orat Ecclesia: ut neque angustiis
ipsis conscientijs, scrupulum nel tenuem relinqua
mus.

Si duo ex uobis (inquit Saluator) consenserint
super terram: de omni re, quamcunque petierint, Mat. xvi.
fiet illis a patre meo. Nos in unitatem Ecclesie
conuenimus: in eandem rem petituri consentimus:
unus pro omnibus, ne in discretus sit uulatus: sed
omnia fiant ordinate in nobis. Sacerdos suppli- Co. xii.
cat: unum omnium apud patrem exponit deside-
rium, ceteris tacentibus sed consentientibus, et
quasi ideota locum tenentibus. Quid tibi peccas
se uidemur? Itaque nos in unitate positos: quis
uel precem, uel sacrum facere sine sacerdote do-
cebit? Christus? Sed abiit in regionem longinquam, Luc. xix.
accipere sibi regnum & reuerti. Interim uero, du-
os proferens denarios stabulario, curam, inquit,
illius habe. Per te autem nemo stabularius, quia
nemo sacerdos, qui saucij curam habeat, dum abi-
erit interim Samaritanus. Sed & per te nemo sau-
cius, quia nemo sacerdote opus habet.

Nunquid igitur aduersus Christi uerbum, ne-
minem dicemus esse stabularium: quia neminem
uis esse sacerdotem? At melius quam tu, Christus
tres personas distinxit, Samaritanum, Stabulari-
um, & Saucium. Tu Samaritano & Saucio con-
tentos esse doces, qui neminem uis esse doctorem
intercessorem neminem. Quis ex hac parabola sa-
cedotium ecclesie prebari non uideat? At de his
infra differemus uberius. Sine igitur Luther, meli-
orem nos, ad unum populi precem acceptiorem
que deo estimare, quam si decem millia Pychar-
dorum tuorum, adorare in spiritu gloriantur.

e ij Hanc

Tertullia. Hanc ob rem et Tertullianus, in Apologetico aduersus gentes, cap. xxxix. Coimus (inquit) incortum et aggregationem, ut ad deum quasi manufacta, precationibus ambiamus orantes. Hæc uis deo grata est. Oramus pro Imperatoribus, pro ministris eorum, ac potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis.

Cypria. Et beatus Pater Cyprianus, libro de oratione dominica. Christus, inquit, nos orare docens non ait, sic orabitur. Pater meus qui es in cælis: sed pater noster. Neque da mihi, sed da nobis panem quotidianum: quia unitatis magister noluit priuatim fieri precem. Vnum enim orare pro omnibus uoluit: qui in uno omnes portauit. Quod si pro tuomore, unum illum, per quem oramus, solum Christum cauillabere: rursus aduersum te Apostolica stabit sententia: qua Paulus ipse, oramus, inquit,

4. Thessa. 1 semper pro uobis: ut dignetur uos uocatione sua deus, et impleat omnem uoluntatem bonitatis suæ, et opus fidei in uirtute. Vides quia pro Thessalonicensibus orabat Paulus: et per Paulum orabant Thessalonicenses: nimirum per episcopum, per sacerdotem, cuius instantia quotidiana erat sollicitudo omnium ecclesiarum. Et alibi sic habet. Ora-

5. Cor. ul. mus deum: ut nihil mali faciatis. Negabis plane Paulum sacerdotem et episcopum, qui propter Christum, omnem sacerdotem negas. Quod ubi feceris, neminem Apostolorum episcopum esse sines. Frustra igitur Petrus de Iuda loquens: episcopatum, inquit, eius accipiet alter. Quod si alij episcopi: cur non etiam Paulus, qui ait. Ideo hæc absens scribo, ut non presens durius agam: secundum potestatem quam mihi dedit dominus. Sed de his priore tractatu latius dictum est.

Habes

Habes igitur Paulum episcopum, secundum potestatem quam ei dedit dominus. Habes Timotheum sacerdotem, sub Christo: pro fidelibus orantem, pro Regibus et omnibus hominibus. Velis nolis, sub Christo sacerdotes alios intercedere, pro populo confitebere. Cernis (puto) Christiane lector quia dum gladium Martinus nobis non permisit: (solus enim scripturas iactat) lapidum tamen ictibus, unum eius cornu deiecimus. Alterum superest, ut aggrediamur.

Vbi supra

Binis cornibus bestia cornupeta nos impetebat, quæ et sacerdotum apud deum interuentum, nullum esse contendeat: et doctrinam simul omnem, a pastoribus ecclesiarum auferbat. Sic allegabat, sic pugnabat. Per sese omnino accessum ad deum exaudiendi, priusquam clament etc.

Cui in primis respondemus, præter ea quæ superius dicta sunt, Si is sacerdos indifferenter erit, quisquis accessum per se ad deum habet, quomodo non erunt (de quibus supra mentionem fecimus) veteris Testamenti patres, simul omnes sacerdotes: de quibus dictum est, quia per se orantes sine sacerdote, sunt a domino exauditi? Nulla scriptura, eos sacerdotes dicit. Lutherus autem eos sacerdotes fuisse, iam negare non poterit. Cornelij illius Cæturionis, orationes et eleemosynæ, apud deum uenerunt in memoriam sine sacerdote orauit. Erit igitur (Luthero) sacerdos nondum baptizatus. At forte sacerdotem hunc negabit: quia pro se orauit, nondum alijs factus mediator. Quomodo ergo tam plane, hos sacerdotes facit, qui per se accessum habent ad deum?

Actu. x.

Sed demus Luthero, ut pro alijs, necesse sit orare sacerdotem. Igitur quisque accedens pro

e in alijs

Mat. xv alius erit sacerdos? Erit ergo sacerdos, Chananea
illa, pro filia sua facta interuentrix, q̄ per se Chri-
Marc. vii stum adiuuit. Sed & qui surdum adducebant & mu-
rum: deprecantes ut imponat illi manum. Et qui
Luc. xv. paralyticum grabato gestabant, Christo sanan-
dum offerentes, una cum Regulo illo a Caphar-
naū. Hos sacerdotes Lutherus faciet nondū ba-
Ioh. iiii. ptizatos, q̄ p̄ se accessum ad deum habuerunt.

Quæ uel a nus ad fufum ita desipiat? Similiter
& ex doctrina, omnes sacerdotes faciens, ita insa-
bi supra nit. Est scriptum. Dabo uniuersos filios tuos, do-
ctos a domino etc. Rursumq̄. Non docebit ultra,
uir fratrem suum, dicens. Cognosce dominum. Et
item. Repleta est terra scientia domini, eruntque
omnes docibiles dei.

Sed dum animo tibi sederit Luthere, in eam rē,
tot adducere simulata testimonia, quare quæ ma-
gis pro te facere poterant obmisisti? Ut sunt q̄
Mat. xxiij apud Marthæum legis. Unus est magister uester,
Christus. Et quod Iohānes habet. Et uos unctio-
1. Ioh. ij. nem habetis ex sancto: & nō necesse habetis ut qs
uos doceat. Ipsa enim unctio, docet uos de omni-
bus. Sonā hæc in cortice, quod uolebas: uidelicet
q̄d Christo dēpto, nullo doctore opus habeamus.
Sed forte pepcisti, misericordia in nos motus: qui
alias insatiabiliter, nostrum sanguinem sitis.

Cōgressus At nos in baculo rustico, & pera, pergamus ob
i Luthere: uiam incircumciso: ingrentes ab eo. Si solus Chri-
uidus. stus, Christianorum omnium doctor immediatus
Marc. vi. cur discipulos in mundum mittens: euntes, inquit,
prædicare euangelium omni creature? Cur, inq̄,
Iohā. i. misit apostolos, & non absq̄ illis, illuminauit o-
mnem hominem, uenientem in hunc mundum?

An

An quia non potuit: ut seruos mitteret quo nō pos-
sit ipse uenire? Absit. Hic Christum igitur aut sup-
flue egisse, calumniaberis, aut euangelium nega-
bis, priusq̄ tuo cedere uoles instituto.

Nunquid dissimulare poteris, hoc Saluatoris
uerbum, tanq̄ ubi nihil aduersum: quo ait. Euntes
prædicare euāgelium omni creaturæ, eo q̄ docto-
ris illic nulla fiat mentio, prædicare autem dunta-
xat apostoli iubeantur? Quod si facis: quis tãtum
tuum ingenium contemnendum putauerit? Quis
non mirabitur acumen? Qui dum distinctiones,
ubicq̄ ceu crucem diabolus excretur: iam tãdem
inter prædicatorem distinguit & doctorem. At
ubi distinctionem hanc (uere ridiculam) minime
dederis: elige aut scripturam illam euangelicam
diluere: aut euangelica ueritate totiens deuictus
& superatus: dare palmam.

Noluisti nobis esse hominem doctorem, præ-
ter Christum: præter ipsum noluisti esse sacerdo-
tem. Et ecce, Christus ipse, nobis Apostolos suos
& prædicatores dat, & proinde sacerdotes dicēs.
Euntes, prædicare euangelium, Quinetiam ne sit
in uerbo difficultas: eosdem & doctores donat,
dum ait, Euntes, docete omnes gentes. Audis do-
cete? Sed Martinus neminem admittit, nisi Chri-
stum doctorem. Porro si Christum doctorem q-
dam, sed non immediatum dederis, qui per pro-
phetas & apostolos, pastores & doctores usque
hodie populum suum docet: quomodo tam subdo-
le negas sacerdotium: concludens stupida & bru-
rali consequentia: nullum esse sacerdotium, eo q̄
Christus omnium doctor sit?

Omnium doctorem Christum credimus: sed p̄ Nom.
e iij apo-

apostolos et episcopos, sacerdotes et presbyteros:
alioquin, neq; iudeis raris istis eget mundus qui
tam pestifera dogmata, mundum docere præsu-
munt.

Ephē. iij. Apostolus sic loquitur: Ipse (nulli dubium quin
Chr̄us) ascendens in altum, et captiuam ducens
captiuitatē, dedit dona hominibus. Dedit, inquā,
quosdam qdem apostolos, quosdā autem Prophe-
tas, alios uero Euangelistas, alios autem pastores
et doctores, ad consummationē sanctorum, in o-
pus ministerij, in ædificationem corporis Chri-
sti.

Contra Audiat hæc Luther et insaniat: quia ascendens
Chr̄m et Christus, dedit pastores et doctores? At nō eos su-
Ap̄m stinet Luther, utpote contra scripturam datos, De
Luther. buerat scire Christus, quia erunt omnes docibiles
dei. Et quia dabo uniuersos filios tuos, doctos a
domino. Et quia non docebit ultra uir fratrem su-
um. An nesciuit hæc Christus? An non intellexit,
quia reclamante scriptura, dedit pastores et docto-
res? An præcepti sui parum tenax extitit, quo di-
xit. Unus est magister ur̄ Chr̄s. Si unus magister
noster Christus: cur doctores dedit, ascendens in al-
tum? Cur Petrum pastorem designauit ouium sua-
rum: si solus ipse uerbi pabulo pascere uolebat?

Vbi supra Aut quid aliud, uerbi pabulo pascere (id quod
tibi quoq; placere puto) q̄ docere est? Quare uero
Centurioni illi Cornelio, angelum mittens, Corne-
li, inquit, mitte in Ioppen, et accersis Simonem qui
cognominatur Petrus, et non magis mox p̄ seipm̄
p̄ eundē angelū, illum instruebat quid eum facere

Actu. ix. oportebat? Cur deniq; Saulum conuertēs ac ro-
gatus (domine quid me uis facere) nō ipse eundem
docuit

doceat, si omnes docti a domino, et non docebit
uir fratrem suum: uerum ad Ananiam misit eum
dicens: Surge et ingredere ciuitatem, et ibi dice-
tur tibi quid te oporteat facere, nisi quod socialē
uitam commendaturus quem docere poterat, ad
hominem misit imbuendum: Dudum te quoque
Martine, in ciuitatem misit Christus, ut quid te
oporteat facere discas. Misit inquā in Ecclesiam
in societatem fidelium: at non ingrederis ciuita-
tem, erras in solitudine, in inaquoso, ferus et fera-
lis homo, e regione uniuersorum fratrum tuorū **Gene. xvi**
(alter Ismahel) figis tentorium tuum dicens: Non **Luc. xviii.**
sum sicut cæteri hominum: nemo me nisi solus do-
minus meus Christus docebit. Eia tibi Luther et
Christo.

Cæterum si (ut contendis) non docebit unus-
quisque proximum suum, sed erunt uniuersi docti
a domino, actum est, ut neq; omnino homo Chri-
stus Iesus, doctor noster sit, aut magister. Quan-
doquidem certum sit, Christum secundum homi-
nem, non esse deum, iamque aduersum se repugna-
re uideas Prophetam et Euangelium. Vt ille di-
cat, uniuersos doctos a domino, illud ecōtra astru-
at, quia unus est magister uester Christus. Vi- **Urgetur in**
desq; ipse tibi rursus aduersaris: ut Christū quē **cōtradicti**
solum sacerdotem et doctorem uolueras, exscri- **onem Lu-**
pturis per te adductis: iam neque sacerdotem, ne- **therus.**
que doctorem sacrilegus blasphemēs.

Quod si solum Christum excipis, qua nam ra-
tione id feceris dici oportuit: deitatis ne an huma-
nitatis. Porro, si sola deitatis contēplatione Chri-
stum exceperis: ipsumque doctorem Christiano-
rum fatearis, iam penes te conclusum est, Christū
c v secū

secundum humanitatem: neq; sacerdotem esse: neq; doctorem. Diximus enim & uere diximus: Christum secundum humanitatem deum non esse. Rursus si (ut uere debes) Christum secundum humanitatem, & sacerdotem dederis & doctorem, non passim omnes immediate a deo doctos, fatearis necesse est.

Dicamus ergo nunc uerbum impietate plenum: docti a Luthero. Quid opus est Christo sacerdote dum non opus est mediatore & doctore? Ecce per te, nullo nisi solo deo opus habemus: potens est autem sine homine Christo, docere deus. Igitur iam non egemus Christo: quia uniuersi docti a domino, Proh scelus.

Iohā. vi Est missus a patre dei filius, doctor hominum & magister. Verum nisi pater traxerit: nemo uenit ad Christum. Sic quippe, erunt docibiles dei, ut omnis, qui audiuit a patre & didicit, ueniat ad filium. Nunquid superuacaneam Christi causabimur prædicationem? Causabimur plane, si Lutherum sequamur: qui sic theodidactos facit omnes homines, ut non permittat nobis hominem doctorem. Ingerebat foris uerborum strepitum in aures hominum Saluator: uerum si quis a patre doctus non didicit, si non trahebatur, non uenit ad Christum. Igitur opus non erat illum uerba resonare, dum iste sine uerbis potens erat ad Christum trahere.

1. Tim. 2. Erubescis ne Luther, super tanta tua incitia & blasphemia, quia a duersus Iesum Christum tua te distendit impudentia? Reuera, si homo Christus doctor non erit: quomodo sacerdos erit? Dixi enim, ad hoc opus esse sacerdote, ut doceat. Fateberis

ris arroganter scripsisse Paulum: dum se doctore
getium, in fide & ueritate nuncupabat. Et ad Co
rinthios dum scriberet, docere se per omnes eccle- 1. Co. xiiiij
sias. Si omnes docti a domino, et si præter Ch̄rum
nullo opus est doctore. Errauit, dices, et primitiua
illa ecclesia Antiochena; in qua et Prophetæ et do
ctores inuenti sunt. Quorum de numero, Barna
bas, et Simon, et Saulus ac cæteri erant.

Itaq; ne nimis morer: uere a domino doctos Dilurio ob
fatebimur, quotquot sang doctrinæ credunt. Nem iectionum
pe q; hominis esse non poterat salutis doctrina, ac p̄diciatæ.
proinde neq; homini, uerum deo magis tribuen
da. Ut uere Propheta dixerit, quia erunt uniuersa
docti a dño. Neq; doceat uir fratrem suum, nõ ap̄tus,
non propheta, non sacerdos, sed ipse dominus. Mi
nistri autem dei, in uerbo salutis, et Christus secū
dum hominem, et Apostoli sunt, episcopi in super
et sacerdotes, quibus utpote ministris, recte non
tribuit Propheta, quod ab alio eos accepisse noue
rat.

Non habebat a sese doctrinam saluator, dum Joh. xiiiij.
diceret. Et sermonem quem audistis: non est me
us, sed eius qui me misit, patris. Et iterum. Omnia Joh. xvii
quæ dedisti mihi abs te sunt. Et uerba quæ dedi
sti mihi dedi eis. Et ipsi acceperunt.

Verum, ad quid dedisti eis domine? Ad quid
acceperunt ipsi? Nunquid ut sibi ipsis ea seruarēt? Matth. x
Quod in aure, inquit, audistis in cubiculis, prædi
cate super tecta. Et rursus: Sicut tu me misisti, &
ego misi eos. Igitur et Christus, ut doctor esset, a
patre acceperat, a quo et esse et uiuere illi erat. Ita
et apostoli et episcopi ecclesiæ sacerdotes, non a
se ut docerent habebant, uerū a deo per Ch̄m.

Igitur

Igitur quemadmodū uere Apostolis saluator ait
quia nō uos estis qui loquimini sed spūs sctūs: Nec
ob hoc negamus loquutos esse Apostolos de qui
bus scriptum, quia loquebantur cum fiducia uer-
bum dei. Ita uere prædixit propheta, quia non do-
cebit uir fratrem suum, proximum suum, sed erūt
omnes docti a domino, cum nihilominus uere do-
ceatur unusquisque a fratre, proximo suo tanq̄
a uerbi ministro, non tanquam a principali do-
ctore qui unus est Christus.

Nunquid autem concludere licebit, Christum
aut Apostolos, prorsus non habere: quod cōstat
eos non a se habere? Reuera enim habent, quod
dei dono habent. Quia, uero a se non habere, se re-
cognoscunt, ei a quo habent tribuunt, quod habēt
Vt sic a domino doctos fateamur, quos ipsi tanq̄
ministri docuisse certissime probantur. Nec dein-
ceps, uir fratrem suum doceat sed dominus, tamen si
quisque doceat proximū suum, ut uerbi minister,

Quemadmodum igitur, saluator a patre accipi-
ens & sacerdotium et doctrinam, non ideo non
est sacerdos aut doctor, quia accepit a patre (quē
etiam Apostolus ministrum fuisse circumcisio-
nis describit) Ita nulla ratio arguari poterit apo-
Rom. xv. stolos & aplicos sacerdotes (Epos loqr) doctores
ac proinde sacerdotes non esse, qui p̄ Christum et
a Christo deo, ut doctores sint, acceperunt.

Quomodo ergo sacerdotes esse negat Luthe-
rus, quos doctores esse, negare deinceps non pote-
rit: quippe qui ad hoc sacerdote esse opus dicebat
ut doceret populum. Stabit item aduersus eū Pro-
phetica sentētia. Interroga sacerdotes legem etc.
Agge. ij Igitur sacerdos is fuerit: ex cuius ore legem requi-
rere

rere iubet dominus.

Manifestarium ex his puto: quia omnes a deo docti sint, quos ab hominibus, ut uerbi dei ministris doctos esse, negare non possumus, pro ut scriptum est. Illi autem profecti, prædicauerunt ubique domino cooperante & sermonem confirmante. Audi, domino cooperante & confirmante. De mus & illud scripturæ Prophetiæ, ut immediate a domino, & non ab hoie doctos dicamus discipulos: dum factus est repete de cælo sonus, aduentis spiritus, & repleti sunt omnes spiritu sancto. Docti (inquã) a domino, ipsi cæterorũ futuri & sacerdotes & doctores. Alioquin quõ fides ex auditu? Quomodo uero audient, sine prædicante? Quomodo autem prædicabunt, nisi mittantur?

Malac. ij.

Marc. xvi

Actu. ij.

Roma. x.

Puto quod nemo uel solo nomine Christianus dubitet: præter Christum, Apostolos esse missos: dicente Christo. Sicut misit me pater: & ego mitto uos.

Iohã. x.

Pudet me fateor, Christianissime lector, in re alioquin manifestaria, obtruisse tempus. Sed urgebat aduersarius: qui dum præter Christum, neminem sacerdotem admittebat: Ipsum etiã Christum, doctorem negasse conuincitur. Sicque tandem, plures post Christum sacerdotes, superatus confiteri compellitur.

Quantas autem putas, uir iste in rebus obscuris, insidias incautis parat: qui in re tam aperta, tam callide serpit, tam furiose grassatur?

At nescio quibus præstigijs, oculis nostris illudit homo uersipellis. Qui dum omnes abnegare sacerdotes & doctores, nobis minime persuadet: in oppositas conuersus artes, iam omnes esse sacerdotes insibilat. Quis uero inter se pugnare non uideat?

Nota.

Manifesta uideat: Omnes Christiani sacerdotes: et præ Christi
cōtradi- stum, nemo Christianus sacerdos: Omnes Christi
ctio. ani sunt doctores, et nullus Christianus doctor cæ
terorum: De hac quidem repugnantia, supra loqu
coeperamus, hic prosequamur.

Porro, quod præter Christum, nullum esse do
ctorem uoluerit: eius uerba probant superius tñ
allegata, tum etiam improbata. Quomodo ergo
fuit iam oblitus: Vix quatuor post pagellas dein
ceps scribit, in Pelagium uehemens factus: q̄ soli
LVTH. sibi ius loquendi et iudicandi arrogauerit: sic con
cludens, folio nono. Igit̄ om̄es Christiani, ius et of
ficium habent docēdi: ut rumpatur Behemoth cū
uniuersis squamis suis. Sed et folio octauo, dum
Petri uerba adduceret, ut uirtutes eius annuntie
tis, qui uos de tenebris uocauit, in admirabile lu
men suum. Quis, inquit, Christianorum non ē uo
catus de tenebris: At huius est ius et potestas, imo
et necessitas, annuntiandi uirtutem sese uocantis.
Hactenus eius sententia,

MENS. Sed responde Luther, Si omnibus Christianis,
est ius et potestas, officium et necessitas docēdi
(sitq; sacerdotalis muneris, docere ut ipse confes
sus) qua fronte, tam impudenter dixeris præter
Christū nullo nos opus habere sacerdote et docto
re: Si nullo doctore opus habemus, quomodo om
nibus incumbit necessitas annuntiandi: An do
cere et annuntiare, non pertinet ad sacerdotium,
etiam quod uocas externum: Nonne hoc dudum
confitebaris: dum diceres, ad hoc sacerdote opus
est, ut populum doceat:

Vetus est prouerbiū. Oportet mendacem
esse memorem. Memorem, inquam, ne tam tur
piter,

pter, totiens tibi contrarius inuenireris. Quid tã
contrarium q̄ istud? Nullo doctore, præter Chri- Contradi-
ctio inuēi-
tabilis.
stum opus habemus & Christiani omnes, ius ha-
bent & potestatem, officium, immo docendi necessi-
tas, omnes tenet Christianos? Igitur nullus Chri-
stianus, & omnes Christiani debent docere, Nimi Ephe. iij.
um fuerat, aduersus Apostolicam insanire doctri-
nam, quæ quosdã a Christo, non omnes datos do-
ctores asseuerat. Tu omnes esse doctores blate-
ras. Paulus Timotheum admonet ut cõmendat uer- ij. Timo. ij.
bum, his qui idonei sunt & alios docere. Tu omni-
bus (licet de stitua & stercoratione uenientibus) et
ius et potestatem et officium annuntiandi tribu-
is. Est ne hoc apostolo, imo uerius Christo resiste-
re uis ipse Antichristus? Sed quid destruit omnem
alitudinem, extollentem se aduersus scientiam dei:
adeo elisit superbiam tuam ut turpissime non hoc
loco tantum, sed milies tibi quoque aduerseris ipse.
Nulla hoc loco suffragantur commenta, nulle uer-
sutiæ, nullus te cõplicum tuorum excusat affectus.

Externum sacerdotium supra resellēbas, idem
externum sacerdotium hoc loco admittis: dum
uerbum dei, oēs annuntiare psuades, omnes oibus
p̄dicare pmittis imo cõmittis. An nō ad externum
p̄inet sacerdotium p̄ponere uerbum dei populo?
Igitur externum sacerdotium: et nega et ponis. O mon-
stra monstrorum, o portenta Lutherana, plusq̄ Chime-
rica. Fige finge nouum ordinem: q̄ dei ordinatiōi resi-
stis. Ipse tuis aduersabit institutis, iordinatus ordo.

Habes folio. viij. sic. Hoc quidem fieri con-
cedimus, ut ne simul multi loquantur, etiam si o-
mnes eandem habeant potestatem. Sed q̄so si oēs
potestatem habent, adde quod prius addideras quia
necessitas

LVTH.

necessitas tenet omnes, annunciandi uerbum dei quomodo non debet quisque uti hac potestate, aut quomodo reluctabitur huic necessitati? Licet ne te autore, quem piam reluctari necessitatis iniunctum officium repellere?

Dicis quia ex præcepto dei, iuxta uerbum Petri necessitas tenet omnes, ut annuncient uirtutē sese uocantis. Quomodo aduersus præceptum dei tacere debet: quē loqui præcepit deus? Quis hominum feret ab homine se prohiberi: qui a deo præceptum habet annunciandi? Si, ppter ordinē quem fingis, homo hunc prohibet, quem præcepto ut loquat astringit deus. Cur ipse totiens prohibitus, ordinis huius amore non taces? Prophetę (inquit Apostolus) duo aut ut multū tres dicant: et cæteri diiudicent. Quod si alteri reuelatum fuerit: prior taceat: Tu Prophetam te gloriaris, Ecclesiasten te arroganter appellas. Tu (inquā) dixisti: cætera diiudicauerūt. Hæreticū te omnes inuenerūt, et Principes et Pontifices uniuersi: quare non taces, si ordinem amas? An non mera est hypocrisis: quod de ordine obtendis, ubique ordinem inuertens? Sed forte etiam hunc ordinem, præceptum dei esse fateberis. Hic tibi gratulaturus, concludo: aduersus præceptum dei te agere: qui tacere iussus, iā deo resistis, dum non taces.

1. Cor. ix.

An forte, hanc suam uoluntatem, hoc sūm præceptum, per hominē non disponit, ut excusari possis, quia non sis a deo, sed ab hominibus prohibitus? At nunquid de cælo uisibilis ad te descendet deus: ut uel iubeat loqui, uel tacere? Paulus, Vx (inquit) mihi: si non euangelizauero: necessitas enim mihi incumbit. Officium habebat, ut pote
in

in hoc segregatus per impositionē manuum: nempe Apostolus.

Act. xij.

Sed nunquid omnes Christiani apostoli? Nunquid omnes missi? Nunquid omnibus præcepit Christus, ut in mundum irent uniuersum prædicaturi euangelium omni creaturæ? Quomodo autē prædicabunt, nisi mittantur? Aut officium prædicandi, quomodo accipient, nisi quos Timotheus, aut cæterorum pontificum successores sancti orū, tanquam idoneos & alios docere iudicauerint: atque dei uerbum illis commendauerint?

Roma. x.

Verum quis Lutherū misit? Quis illi tanquā idoneo, uerbum dei commendauit: ut credamus Prophetam, qui iam dudum, non tam a magno orbis pontifice: quam a Christianissimo Imperatore Carolo: magno Imperij totius assensu, loqui prohibitus est? Verificatum igitur est in eo, illud Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant, non loquebar illis, et ipsi prophetabant. Non ita saluator semetipsum glorificauit, ut pōtifex fieret, Apostolus ait.

Hiere. xxij.

Non est a populo electus qui dicebat: Non uos me elegistis, sed ego elegeri uos. Magis autem lapsus erat, ab ædificantibus reprobatus, factus in caput angeli: per eum qui dixit illi. Tu es sacerdos in æternum. Sed neque, priusquam fuerat a patre clarificatus dicente, hic est filius meus dilectus, prædicare præsumebat: apostoli a Christo designati sunt, qui dicebat. Ego uos duodecim elegeri.

Hebreo. v.

Iohā. xv.

Psal. cxvij.

Psal. cix.

Matth. iij.

Iohan. vi

At nos nondum patris uocem audiimus: nondum a Christo mandatum est nobis: ut Lutherum audiamus. Ipse, ipse sibi assumit honorem, non uocatus ut Aaron, Vocatum se Paulus dicebat:

f bat:

Roma. 1 bat: Romanis scribens, Paulus seruus Iesu Christi
1. Cor. 1 uocatus apostolus. Et iterum Paulus apostolus,
Gala. 1 non ab hominibus neq; per hominem. sed per Ie-
Luc. xix. sum Christum utiq;. Nam & nisi uocatis seruis,
 gratiarum talenta non distribuit. Vocatis autem
Mat. xxv. decem seruis: dedit eis decem minas: Et iterum. Vo-
 cavit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Repel-
 lit autem sese ingerentes, non uocatos, pro ut scri-
Mat. viij bæ accidit dicenti. Domine sequar te quocunq; ie-
Ad princi- ris. Et accepit rñsum. Vulpes foueas habent &c.
pes. Considerent hæc Germaniæ principes, & qui
 politicis præsumunt communitatibus, non ad illos p-
 tinet, disponere de uerbo salutis, non de super iudi-
 care. Ipsi, contemptibiles illos se esse fateantur, q̄s
1. Cor. vi Apostolus, ad iudicandum secularia constituere
 docuit. Non eis commissum est, constituere oppi-
Act. xiiij. datim presbyteros, ut Tito, multo minus episco-
 pos ordinare. Paulus & Barnabas presbyteros or-
 dinabant. Non Reges aut senatores, sacerdotes un-
 gebant. Fures sunt & latrones, quotquot non uo-
 cati a Christo, sed electi a populo, aut intrusi per
 principes, Episcopi appellantur. Animicidæ sunt,
 carnifices animarum, conscientiarum seducto-
Gala. v. res, quos & abscindi peroptat apostolus, eo q̄ fide-
 les quosq; conturbant. Sed portabunt iudicium su-
 um, certi sint.

Quo nam enim modo, electis his, atq; a se or-
 dinatis episcopis, aut princeps, aut plebecula, da-
 bit illa mûnera gratiarum, ut eucharistiam confi-
 cere possint, aut ante deum ligare & soluere, & si-
 milia, quæ omnem, simul etiam in unum hominẽ,
 potestatem exuperant, id quod neq; scriptura no-
 uit, neq; in natura, neq; in politica communitar-
 te

te experimur. Neque enim (ut uerbi gratia dixerim) calefaciet aqua, si non prius ab igne calorem mutuauerit. Neque Badius nisi a Rege illi committatur, ciues poterit coercere. Esse autem episcoporum & sacerdotum ministerium, in sola spiritus sancti gratia constitutum omnium in simul hominum potentiam uincens, quis nesciat?

Supra meminimus sacerdotibus datum, ut peccata condonent, ut corpus domini conficiant & similia, ad quæ neque etiam angelica nec ulla causata uirtus sese protendit. Igitur nisi id certa & aperta probetur scriptura (quam nondum Lutherus adduxit) frustra plebs eligit episcopum, frustra princeps confirmat, aut magistratus, licet in hoc conueniat omnis mundus, Nunquid non reuera cogitis, o Lutherani, Deum ipsum, uelut captiuum, ire in uestrum arbitrium: grata habere & rata, quæque facta uestrâ quem necessario putatis, potestatem dare electo episcopo uestro, ut absoluat aut liget, & similia sacerdotum officia possit? Quid erit, si electo uestro episcopo (ut solet populus erigi contra deum) deus hunc reprobet, ut necessario fateamini, uos si meam habere, truncum, et laruam, stipitem, et bestiam bis cornutam, id quod nos de ipsis sentire, certissimum fatemur?

Sint itaque Christiani iusti, sint (quod deus faxit) omnes probi: non illico fatebimur, dispensatores ministeriorum dei, quoadusque per impositionem pontificalis manus, ad hoc assumantur. Frustra obtulisset magus ille Simon pecuniæ summam Petro, si populi delectu, potuerat episcopus esse. Magis autem plebem sibi conciliasset Frustra Petrus et Iohânes, uenissent in Samariâ, si
Act. viij.
f ij Philip-

Philippus Euangelista, manus impositione dedisset spiritum sanctum. De quo præcedenti tractatu dictum est.

1. Co. xiiij . Frustra igitur iacis rete tuum Luther, ante oculos pennatorum, dum dicis ex Apostolo . Potestis omnes per singulos prophetare. Dicemus ex aduerso. Nunquid omnes apostoli? Nunquid omnes Prophete? An sui oblitus, spiritus sanctus in 1. Cor. xij Paulo, ut nunc diceret, potestis omnes per singulos prophetare, qui prius dixerat: nunquid omnes Prophete? Sed aliud intelligimus, quod priuata charitatis necessitas requirit, aliud, quod publica habet autoritas. Potestis inquit, Nimirum Prophetis loquebatur apostolus, quorum plurimi apud Corinthios erant, qui aut Psalmum habebant Prophetiam habebant, doctrinam aut apocalypsin habebant, interpretationem habebant. Frequens namque in eis hoc donum tunc erat, plus illis impartiens gratiæ spiritualis, quam heu nostris temporibus, qui raro ueros uidemus Prophetas, qui uel apocalypsin habeant, aut linguarum genera etc. Rara est auis in terra nostra. Illi poterant prophetare per singulos, ut omnes discerent. Sed nunquid ob id, Corinthij omnes Prophetæ erant? Erant profecto inter eos et ideotæ qui responderent Amen. Erant carnales adhuc et paruuli, qui lacte opus habebant. Bene itaque ait apostolus. Potestis omnes qui Prophetæ estis, qui reuelationem habetis aut interpretationem, prophetare per singulos. Non autem ait. Væ uobis, si non prophetabitis: prout de seipso dixerat. Væ mihi si non Euangelizauero, cui necessitas incumbit, utpote episcopo, apostolo et sacerdote.

At

At dum nostris temporibus, minime uerum ap-
pareat, quia possint omnes prophetare, utpote
qui neque per reuelationem, neque per laborem
studij, id nacti sunt ut prophetent, hoc est, ut loqui
possint ad edificationem, et consolationem et ex-
hortationem. Non recte colliget Lutherus omnes
doctores aut episcopos esse et sacerdotes. Illud er-
go necessarium, admonere Corinthios, ut ordina-
te hac manifestatione spiritus, ad utilitatem ure-
rentur ecclesiae, quae proculdubio sine ordinatio-
ne apostoli confunderetur.

At nunc ostendite Lutherani, hoc aëuo nostro
uel unum, qui reuelationem habere putandus sit,
ut credamus Prophetam. An ostenditis? Forte
Lutherum habere reuelationem suspicamini. Sed
euidenti hanc signo probare oportebat, pro ut sem-
per deo moris est, qui probari mandat spiritus, an
ex deo sint. Usque adeo, ut ipse saluator perfidos
Iudeos a peccato uoluerit excusatos, quod in se
minime credidissent, si opera non fecisset, quae
nemo alius fecerat. Si mihi inquit non creditis, ope-
ribus credite. Et si opera non fecissem in eis, quae
nemo alius fecit, peccatum non haberent. Hac
utitur ratione Lutherus uester, in Carolostradium
scribens (widder den himlischen Propheten, von
den bildern vnd Sacramēt) quaterno et folio. iij.
facie prima, in his uerbis.

Gott bricht seine alte ordenung nicht mit
eyner newenn / er thue dan grosse zeychen da
bey. Darumb kan man niemande gלבenn/
der auff seynen geyst / vnnnd ynnwendig fulen
sich berufft / vnnnd auswendig widder gewön-
lich

i. Iohā. iij.

Iohan. x.

Iohan. xv.

LVTH.

f ij lich

lich ordenung Gottes tobet/er thue dan wun-
derzeychen da bey/wie Deut. xvij. Moyses an-
zeygt.

MENS.

Hæc aduersus Caroloftadium. Cur non ad-
uersus semetipsum? Porro que Lutheri opera, que
prodigia, quæ portenta, ut factam illi reuelatione
uel suspicemur quidem? An quia tenet tympanū
et cytharam, et gaudet ad sonitum organi, de-
lectatus specie puellarum, meretricis amplexu? Hæc
cine sunt opera prophetarum, ut uolentur in car-
ne, ut sues in cœno?

Toh. xi.
Nu. xxiiij
1. Re. xv
Obiectio
p Luthe.
Ezec. xiiij
Psal. xlix.

Itaq; nisi maior sit Christo Lutherus, non pec-
cabimus, non credentes mendacijs eius, qui nulla
prophetis digna habet opera. Sed dicitis et Cay-
pham prophetafle et Balaam. At pontifex ille e-
rat, hic hariolus, Verum cum pontifex non sit Lue-
therus, manet hariolus. Quandoquidem hariolan-
di peccatum est, repugnare: et idolatriæ scelus, nol-
le acquiescere. Sed scripturas (inquis) habet Luth-
rus. Habent scripturas et hæreses uniuersæ, que se-
cundum Ezechielis uaticinium, ceruicalia sibi ex
his consuunt sub cubito uniuersæ gratis reponen-
da, scripturas autem uere nō habet, quisquis Chri-
sto caruerit. Caret autem Christo, quisquis Chri-
sti corpus, membratim secat: Nunquid non et pec-
cator dixit deus, quare tu enarras iustitias meas,
et assumis Testamentum meum per os tuum, Qd
si apud indignos ministros, dei uerbum quispiam
putauerit adorandum, ego non penitus id negaue-
rim, si tamen ministri Christi in hoc fuerint, et nō

satha

sathanae, ut sunt omnes haeretici. Quis enim haereticorum scripturas non habuit?

Quapropter non Luthero cedam, qui omnes Christianos, sacerdotes facit & doctores quia adducit illud Petri. Ut uirtutes annuntietis eius, qui uos uocauit in admirabile lumen suum. Nam eo uerbo, Petrus gratos nos uult esse dei beneficio, quod sicut olim ex Aegypti tenebris, iugoque Pharaonis durissimo, liberati filij Israel per Moysen, carmen canebant domino annuntiantes eius mirabilia in terra Cham, terribilia facta in mari rubro: ita nos per Christum erepti de ignorantiae tenebris, & iugo grauissimo peccati, grati deo, annuntiemus cum Propheta, quisque nostrum, dicentes: Narrabo, quanta fecit dominus animae meae. Sed nunquid filij Israel, omnes Prophetæ erant, aut sacerdotes, aut doctores, quia narrabant mirabilia que fecit?

Tu dicis, quis Christianorum non est uocatus de tenebris? At huius, est et ius & potestas annuntiandi uirtutem sese uocatis. Nos respondemus tibi. Quis Israelitarum, non est eductus de rubro mari, dicente Apostolo. Patres nostri omnes mare transierunt, et omnes baptizati sunt in nube et in mari? At is cecinit cum Moysen, carmen domino dicens. Cantemus domino etc. Ecce annuntiabant uirtutem sese liberantis. Nunquid mox concludemus inde, omnes Prophetas extitisse, aut pastores, et doctores, et sacerdotes? Qua illud scriptura?

Ut inam uerborum suorum Lutherus memor

f. iij. hoc

Adpropo-
situm au-
tor redit.

Exo. xij.

Psal. lxxv

Obiectio.

1. Cor. x.

hoc loco fuisset quæ in Epistolam ad Galatas, in uerbo. Non ab hominibus, neque per hominem etc. ita scribit. Queruntur sese quidam talentum domini habere, ideoque necessitate Evangelici præcepti, se urgeri ad docendum. Itaque nisi doceant stultissima conscientia credunt, sese pecuniam domini sui abscondere, et reos esse damnationis. Diabolus hæc facit, ut instabiles eos reddat in uocatione sua. Obone frater. uno uerbo Christus teliberat ab hac querela. Vide euangelium, quod dicit sic. Vocatis seruis dedit &c. Vocatis inquit Quis autem te uocauit? expecta uocantem, interim esto securus. Imo si esses sapientior ipso Solomone et Daniele, tamen nisi uoceris: plusquam infernum fuge, ne uerbum effundas. Si tui egerit uocabit te, si non uocabit, non te rumpet scientia tua, neque est uera scientia, sed uidetur tibi scientia, etcetera.

MENS. Plurima quæ diligens lector ibi uidere poterit his quæ hic loquitur aduersa, ut excusari nequeat, dum hic & ius imo necessitatem docendi, omnibus indicit. Itaque tametsi Christianus quilibet, poterit annuntiare opera dei, mira & stupenda, ex autoritate tamen docere, aut sacerdotis munere fungi, nisi aut pastor, aut Propheta, aut doctor, per spiritum sanctum, recto Ecclesiæ ordine designatus non poterit. Alioquin male apostolus, mulieri in ecclesia silentium imposuisset quam de te nebris a Christo uocatam nemo negat Christianus. Is inquam ordine rectus, ut labia sacerdotis custodiant scientiam, & cæteri ex ore eius legem requirant.

I nunc Luther cum nugis tuis uniuersis: qui sic
cut

cut frustra externum sacerdotium, nobis rapere ni-
sus es: ita omnibus externum sacerdotium com-
mittere, in uanum laborasti. Nos autem obmissis
contumelijs, quibus impudentissimus toto mali-
gnitatis spiritu, in Christi presbyteros furit, scri-
pturas sanctas reuerenter attingamus.

Adest primus citatus apostolus Petrus. Depo- 1. Petri. ij.
nentes, ait, omnem dolum & omnem malitiam,
& simulationes, & inuidias, & omnes detractio-
nes, sicut modo geniti infantes, rationabiles, sine
dolo lac concupiscite: ut in eo crescatis in salutem
Et quibusdam interpositis. Et ipsi tanquam uiui
lapides superædificamini, ait, domos spirituales,
in sacerdotium sanctum; offerentes spirituales ho-
stias, acceptabiles deo per Iesum Christum. Et in-
fra. Vos autem genus electum, regale sacerdoti-
um, gens sancta, populus acquisitionis, ut uirtu-
tes annuntietis eius, qui de tenebris uos uocauit
in admirabile lumen suum.

Alterum ex Apocalypsi testem Iohannem, Fe- Apoca. i.
cisti (inquit) nos deo nostro, regnū & sacerdotes.
Terrium quoque eundē in Apocalypsi cap. xxij. Ibidē. xxij.
dicentem: In his secunda mors, locum non habet,
sederunt sacerdotes dei, et regnabunt cum eo an-
nis mille. Ex quibus tādē sic infert. Et præter hec
LVTH.
tria testimonia, nihil in uniuerso testamento no-
uo inuenitur, quod sacerdotium ex nomine memi-
nerit.

Hic priusquam scripturæ uerbis respondeatur, MENS.
stupendam hominis dementiam, mirari non suf-
ficio: qui quicquid in buccam uenerit, non uere-
tur euomere. Superius ostensum est: tum in apo-
stolicis Actibus, tum in eorum epistolis: episcopo
f v rum

rum & presbyterorum, atque Diaconi: non raro
fieri mentionem. Vt hoc solum Lutheri offendit
se putem: quia sacerdotij uocabulum, non frequens
inueniatur. Egregius certe, sed dictio narius cauil
lator, qui uoculam, non rem uocis obseruat. Tanquam
episcopum esse, aliud sit, quam esse sacerdotem. Id
quod supra reprobauimus. Cui si opponamus, quia
presbyterorum non raro noui Testamenti scriptu
ra meminit: mox etate proejectum presbyterum,
homo uersutus interpretabitur. Quasi non apud Esa
iam legerimus, quia puer centum annorum morietur,
& non tam aetas quam morum grauitas, & ui
tae sanctimonia, presbyterum dignum faciat. Hic
profecto Timotheum, quem aetate iuniorem, apo
stolus praefecerat, episcopum admonet. Nemo a
dolescentiam tuam contemnat. Cum nemo fide
lis presbyterum fuisse Timotheum dubitet. Neque
uero opus fuerat, per episcopos ordinari presby
teros (pro ut Titus scribit apostolus dicens. Reli
qui te Cretae, ut quae desunt corrigas et constitu
as per ciuitates presbyteros) si aetas sola, presbyte
ros efficit, Ergo non qui uis senex presbyter, sed
morum uenustate, per episcopum dignus iudica
tus, et ordinatus.

Esa. lxxv.

1. Tim. iij

Titum. 1.

Igitur quid refert, si sacerdotum non meminit
scriptura noui Testamenti, ex nomine, quos uti
que, sub episcoporum et presbyterorum appella
tione, nobis denuntiat? Elementarius Theologus
extat Lutherus, cui uocum uirtutes, opus est demō
strare. At uero de his hęc inscitiae eius et scripta
dissimulemus, recte ne iam inferet: scriptura noui
Testamenti sacerdotum non meminit, igitur sa
cerdotes non sunt aut esse non debent. Quid fa
cturus

Eturus est, si uetus Testamentum, futuros in eccle-
sia sacerdotes promittat. Siquidem scriptum ha-
bes, ad Heli sacerdotem factum uerbum huiusce-
modi per prophetam. Loquens (inquit) loquutus
sum, ut domus tua et domus patris tui, ministraret
in conspectu meo in sempiternum. Nunc autem hec
dicit dominus. Absit hoc a me, sed quicumque ho-
norificauerit me, glorificabo eum, & qui contem-
nunt me, erunt ignobiles. Quibus et similibus uer-
bis, apertum est, ab huius ueteris legis sacerdotium,
prout est dies hæc, quo non templum habent, non
altare, non sacrificium, non sacerdotium. Et subdit
scriptura. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem
qui iuxta cor meum et animam meam faciet. Et
ædificabo illi domum fidelem etc.

1. Reg. ij

Fidelis reuera sacerdos, quisq; iuxta cor et ani-
mam domini sacerdotium impleuerit, ut sanctifi-
cet populum a peccatis (id quod legis sacerdotes
non poterant) quandoquidem Saucium uides qui
in latrones inciderat, sacerdos ueteris legis pertrã-
sist, similiter et Leuita. Transierunt, inquam, quia
ministerium suum impleuerunt, nec remedium at-
tulerunt. Veniat sacerdos fidelis, qui secundum
cor, et secundum animam domini faciet. Quia
uoluntas dei est: sanctificatio nostra. Veniat Sa-
maritanus, sacerdos secundum animam dei: qui
uinum infundat et oleum, alligans fauciati uul-
nera: Veniat (inquam) habiturus domum fidelem
sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam,
in qua habitet, dicatque: Ego uobiscum sum, usq;
in consummationem, exinde nihilominus regna-
turus in domo Iacob in æternum.

Luce. x.

1. Thess. iij

Mat. ul.

Luc. i.

Nunquid autem Christus solus, sacerdos erit
fidelis

fidelis, quod solus sit summus sacerdos. Sed altera die, quæ uidelicet post dispensatam humanitatem erat, duos proferens denarios: cur autem (inquit stabulario) illius habe. Quomodo inquam? Infundendo uinum et oleum: denarijs duobus comparata. Vnctum credimus a patre Christum: ut oleum quod acceperat a patre, infundere potuerit Saucij uulneribus. Sed nunquid Christus solus unctus est? Vnctus est Christus spiritu sancto et uirtute Act. x. Vncti sunt et repleti eodem spiritu etiam Apostoli Act. ij. Vnxit te (inquit) deus tuus oleo exultationis, præ participibus tuis.

Actu. x.
Psal. xliij.

Itaque participes habuit Christus, qui & uncti essent, et oleum infundere potuissent, et curare Saucium, Vt sacerdotes intelligas, post Christum: qui populum sanctificent secundum cor dei. Denique Petro dicebat saluator. Quis putas est fidelis seruus et prudens, quem constituet dominus super familiam suam?

Luc. xij.
Mat. xliij

Sed dices, fidelem seruum credo Petrum: at non fidelem sacerdotem. Quod si uerum est, frustra eum posuit dominus super familiam suam, dicens illi, Pasce oues meas. Ad quid positus super familiam domini Petrus, nisi ut det illis cibum in tempore, qui non iam in solo pane uiuunt? Vbi est ergo quod dicebas, præter Christum nullo doctore nobis opus esse? At nunquid ut doceat duntaxat, positus est super dei familiam, & non etiam ut iudicet? Sedebitis (inquit) in regeneratione (quæ per baptismum est) super sedes iudicantes. Hinc et Paulus. Nescitis, ait, quia et angelos iudicabimus: quanto magis secularia etc. Igitur et doctor Petrus est et iudex, cui dictum est, Quodcumque solueris, erit solutum

Iohan. xxi.

Mat. xix.

i. Cor. vi.

tum

tum, ligatum uero quod ligaueris. Dum uero do-
ctorem Petrum agnoueris ac iudicem: quid ni in-
tercessorem fateare? Porro si intercessor Petrus
& doctor et iudex fuerit populi: quod prohibet sacer-
dotē dicere, qui singula habuerit sacerdotum offi-
cia?

Matth. xvi

Colligimus ergo, quia dum fidelem seruum do-
minus super familiam constituendum prædixit, fi-
delem sacerdotem post se relinquendum quesie-
rit, Dominus illum familiæ præfecit: non Impera-
tor Tiberius, non Herodes, non Pilatus, non etiam
tumultuans populus eum elegit. Super familiam
inquit, E contra, sub familia, Lutherani episcopos
suos constituunt: quos proprio libitu erigunt, ac
deficiunt, ministros tantum agnoscētes, quos qua-
si supra se positos, episcopos, uoce sola fatentur.

Vbi supra.

Habes igitur noui Testamenti sacerdotium,
in ueteri Testamento olim promissum, in Chri-
sto exhibitum apostolis in Petro collatum. Vi-
det hodie legale sacerdotium, emulū suum in cun-
ctis prosperis Israel, uidet sacerdotium Christia-
norum, toto orbe pollere, sacrificium eorum offer-
ri in omni loco, dolet sibi honorem hunc magnū
subtractum. Deficiunt igitur oculi eius & defluit
anima illius, tabe mœroris,

Quod si Christianos omnes, unctos post Chri-
stum (modo iusti sint) dixerit quis, licet non relu-
ctemur, super familiam tamē domini positos, mi-
nime dicimus ne inde colligat aduersarius oēs sa-
cerdotes esse, quos unctos eē credimus. Quis nisi ex-
cors totus Christianos omnes dicet super fami-
liam domini constitutos?

Cesset igitur nobis insultare hæreticus, quoni-
am

Mat. xx.
Lu. xxij.
Iohan. xij.

am quos ministros nouimus, sacerdotali honore sublimamus, nisi ipsum quoque dominum Christum, pariter suggillet; quod cum sese ministrum aliquotiens appellasset; nihilominus dicebat: Vos uocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim. Igitur non minus sacerdos, Christus, quia minister erat, non minus dominus, non minus magister, Et nos ergo Christi ministros, apostolos, sacerdotes appellamus. Qui si seruos se faciunt, hoc charitatis et humilitatis est: illud ueritatis. Quamquam humilitas hæc, non sine ueritate sit.

Mat. v.

Cum autem tantopere sacerdotis uocabulum, apostolis inuideret hæreticus, cur non multo magis aut lucem mundi, aut sal terræ, aut fratres domini, aut pastores ouium Christi, superbe et non uere appellatos insimulat? Vere lux mundi Christus

Iohan. i.
viij. ac. xij.
capi.

uere sal terræ, uere pastor bonus. Neque ob id, solus lux mundi Christus; sed et illi quibus ait: Vos estis lux mundi. Quomodo igitur magnum reputat, si sacerdotes dici uelit, quos Principes et iudices, et lumen mundi, et dici et esse uoluit? Negauerit igitur deinceps nemo, uel Petrum fidelem seruum, esse sacerdotem, uel Paulum, quena fidelem

1. Timo. 1 .

existimauit, ponens in ministerium, ut impleatur quod scriptura prædicit futurum. Vt si quis superstes de domo Leui permanserit, ueniat ut oretur pro eo offerens obulum argenti, et tortam panis dicens: Dimitte me ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis. Quia enim superius dixerat, dedisse se domui Aaron cibos, de uictimis ueteris testamenti, ubi ait: Dedi domui patris tui omnia, quæ sunt filiorum Israel in escam. Hæc quippe Iudæorum sacrificia erant
ideo

ideo hic dicebat (manducare panem) quod in nouo testamento, est sacrificium Christianorum di Iohan. vi.
tente domino. Panis quem ego dabo, caro mea est pro sæculi uita. Non ignoro, quædã huius scripturę uerba, de translatione sacerdotij Heli, a litera nonnullis expendi. Verum quomodo id quod de fidei sacerdote diximus: a litera, quam de sacerdotio noui testamenti exponere possint, non satis uideo. Nos doctissimum iuxta et sanctissimum sequimur Augustinum in hac parte, libro xvij. de ciuitate dei Capi. v. Sed ex gloriosum patrem Cyprianum: libro primo, aduersus Iudeos Cap. xvij. Ad huc ne dicet hæreticus: de sacerdotio noui testamenti, nihil in scripturis haberi: dum sacerdotum non meminerit, noui testamenti scriptura?

An non Esaias, aperte sacerdotes apostolos nuncupat, dum ait: Vos autem sacerdotes domini uocabimini: ministri dei nostri, dicetur uobis. De suo aduentu, ipse saluator uerba capituli exponit ne euadat hic hæreticus. Apostoli igitur sacerdotes uocandi erant: quos prius idem Propheta sic uocandos dicebat, tanquam fortes iustitię etc. Lõgũ esset singula expendere: tu lector Chriane uerba uide to. Sic et quę. lxvi. capite, habet idem Propheta, dum p̄diceret mittendos qui saluati fuerant (apostolos intellige) in Africam et Lidiam, tenē res sagittã, in Italiã et Gręciã et ad insulas longe. Et paucis interpositis. Et assumam ex eis, in sacerdotes et Leuitas, Assumam (inquit) ex eis. Non ait assumam eos, quod necessario dicendum fuerat: si omnes Christiani, sacerdotes futuri erant. Nunc autem (ex eis) ait, ut quosdam assumendos intelligas. Quod utique ita impleuit: ut inde Titus

Titum & Timotheum, Polycarpum etiā, ac Mar-
cum. Dionysium item & Ignatium, ceterosque,
sancta illa primitiua Ecclesia, mox post aposto-
los sacerdotes recognouerit.

Sacerdotes & aposto. i erant, quāquam mini-
stri dici maluerint, dum adhuc Iudeorum sacerdo-
tium, cum templo perseuerare uidebatur, ne no-
uum ecclesiae sacerdotium, cum ueteri confunde-
rent. Didicerant a domino, uinum nouum in uete-
res utres, non esse mittendum. Euerso autem He-
bregorum templo, delectoque sacerdotio, una cum
sacrificijs: secure deinceps appellātur sacerdotes,
qui & episcopi sunt.

Sed iam uerbum Petri breuiter & reuerenter
attingamus. Omnibus Christianis scribit: ut lac
rationale concupiscant, omnibusque (ut uult Lu-
therus) suadet, ut in eo crescant in salutem. Ut su-
per sanctum Christi sacerdotium, superedificent.

Quæ dum omnibus competere probat: omnes sa-
cerdotes esse confectum sit. Cui nos non satis un-
quam probatum nec probabile dicimus, ut omni-
bus Christianis lac cupere conueniat: quan-
doquidem lac illud rationale (quod concupiscere

Vbi supra. mandat) infantium lac esse, ipse Petrus ostendit
Lac cōcu- dicens: Quasi modo geniti infantes, lac concupi-
piscere par- scite. Prouectiores namque, solido cibo opusha-
uulorū est. bent: qualis utique iā tunc Petrus extitit: Ipse quo-
1. Cor. iij. que Paulus, tanquam paruulis (inquit) in Christo
lac uobis potum dedi, non escam. Nondum enim
1. Cor. xij. poteratis, sed nec dum potestis: adhuc enim car-
nales estis. Solido cibo utebatur: q̄ dicebat, Cum
essem paruulus, sapiebam ut paruulus. Cum autē
factus sum uir: euacuauī quæ erant paruuli. Igi-
tur

tur lac apostolus iam non cupiebat.

Aliud accipe huius rei testimonium. Omnis inquit qui lactis est particeps, expersest sermonis iustitiæ: paruulus enim est. Perfectorum autem, solidus cibus: eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus, ad discretionem boni et mali. Vide non omnium esse, ut lac cupiant, quod insibilare uoluisti. Ex his reuera, qui exercitatos pro consuetudine sensus habent, & qui solido cibo uti nonrunt, sacerdotes assumere consuevit ecclesia: qui alios, cælesti pabulo pascere possint, qui in doctrina sana norint exhortari fideles, ac contradicentes arguere. Sed nunquid omnes possunt exhortari in doctrina sana, ac reuincere aduersarios fidei? Igitur non erunt omnes episcopi: prout superioris apostolum docuisse monstrauius. Dum ne mini cito manus præcepit imponi, non neophytis, non nouitijs, uerum probatis.

Hinc dilucidum est, quam sit risu dignum, quod folio. iij. facie. i. sepe dicti libri habet, quod uidelicet fideles omnes, mediare et docere potentes sint eos qui nondum sacerdotes, id est, nondum Christiani sunt. Quomodo enim poterunt docere, quos Petrus infantes adhuc, Paulus paruulos in Christo cõpellat? Cum enim debueratis magistri esse propter tempus (inquit) rursum indigetis ut doceamini etc. Quomodo (inquam) mediabunt Christiani inter infideles et deum, ferentes utrorumque causas ad utrosque: cum et deum refugiant et Christianismum? Paganorum, non Christianorum sacerdos is erit, quisquis infidelium fuerit mediator, aut sacerdos: nisi ipsos etiã Christianos, infideles dixerit qs. Quod si fiat omnium mundus deo, ut

g cum

Cibus solidus uirorum.

Hebre. v.

Titum. i.

LVTH.

Hebre. v.

Rom. xi. cum plenitudo gentium intrauerit, fiat saluus etiam omnis Israel, sitque iam nullus homo non Christianus: cuius mediator tum erit omnis Christianus: Dicis enim omnes Christianos, sacerdotes, qui possunt mediare inter eos, qui nondum Christiani sunt. Iam non poterit docere uir fratrem suum: quia omnes scient dominum. Fietque hoc casu optabili posito: ut non sint omnes Christiani, sacerdotes, neque mediare potentes.

At omnibus (inquit) competit, super ædificari, super sacerdotium Christi sanctum. Esto. Nunquid autem hinc consecrarium erit: omnes super ædificatos, esse sacerdotes? Diximus superius, CHRISTUS V. Messe lucem mundi, pastorem bonum, & c. similia apostolus docet, non esse aliud fundamentum ecclesie, nisi Christum: igitur super ædificari necesse est omnes, super Christum lumen mundi, pastorem bonum. Nunquid autem mox concludere licebit: omnes Christianos, esse lucem mundi, aut bonos pastores? O stupida (ne stulta dicam) Lutherana capita, quæ his argutiunculis, prorsus leuissimis: quinetiam abominandis in diuinam scripturam blasphemis, sese a fidei stabilitate seduci patiuntur.

1. Cor. iij. Dicamus igitur, super Christi sacerdotium sanctum, omnes super ædificari: sed mediante fundamento apostolorum & prophetarum. Scimus quia Sacerdotes apfici & fundamentum aliud nemo potest ponere, præter Christum: id quod positum est: quod est Christus Iesus. Et nū fundamē- nihilominus, ciues sanctorum super fundamenta apostolorum, dicit super ædificatos. Nulla igitur mentum ecclesie, ratione, super Christi sacerdotio ædificari speret: qui fundamentum apostolorum & apostolicorum

num sacerdotum, id est, episcoporum ordine ædifi-
cū intermisso contemnit. Quemadmodum & fru-
stra in Christo eē præsumit qui Christi corpus, p
singula mēbra connexum, membratim dissoluit.
Velut si (uerbi gratia) pes, sua iunctura minime
contentus, dixerit: Non mihi opus est, herere tibi:
capi iunctum esse sufficiat. Terribilium certe
monstrum, dum omni ordine semoto, queq; mem-
bra coherent capiti. Sic in structura: dum obmis-
sis parietibus fundamento rectum iungitur: latro-
num magis latibulum, q̄ domum dei representa-
bit. Hinc scriptum est. Omnis spiritus, qui soluit 1. Ioh. iij.
Iesum: ex deo non est. Et hic est Antichristus: de
quo audistis, quia uenit, & nunc iam est in mun-
do. Solut reuera Iesum qui corpus eius, ecclesiam
eius, per schismata diuidit.

Igitur dum Petrus ait. Vos autem genus ele-
ctum, regale sacerdotium, id sponte donabimus:
quia nostrum ecclesie ministerium (quod alias ue-
re sacerdotium est) de quo Paulus, sic nos (inquit)
existimet homo, ut ministros Christi, & dispensa- i. Cor. iij.
tores ministeriorum dei, nequaquam inde probasse uo-
luimus. Nouimus Christianorum uniuersitati, uer-
ba hæc dicta: non etiam cuius personæ uniuersi-
tatis. Nunquid mox sacerdotes & dispensatores,
ministeriorum dei appellabimus? Qua id fiet cō-
sequentia? Petrus communitatem uocat sacerdoti-
um: quomodo Lutherus inde colligere poterit, o-
mnes et singulos de ecclesia, eē sacerdotes? Simile Exod. xix.
huic inuenire liceat ubi uniuersitati filiorum Isra-
el, a domi uo dictū p̄ Moysen legimus: Vos eritis
mihi in regnum sacerdotale, & gēs sancta. Vbi &
p̄missum fuerat, Hæc dices domui Iacob, & an-
g n̄ nuntia

nuntiabis filiis Israēl. Sed nunquid ideo omnes erant sacerdotes: aut superflue Aaronem cōsecrari mandauit dominus? Nunquid etiam frustra Samuel unxit Dauid in regē: quia uniuersitas ipsa erat regnum sacerdotale?

ij. Paralip. xxvi. Igitur tamen si ipsa uniuersitas, aut regnum sacerdotale, aut sacerdotium regale dicatur, nō ideo quisque sese uel regem uel sacerdotem profitebatur. Puto quia Osiā rex, eo uerbo permotus simile quid Lutheranis passus fuerit, dum sacerdotale suum regnum legisset, sacerdotis officio fungi uoluit. Terreat pōna, quos ad sequelā sui traxit culpa. Conuincimus ergo, quia sicut in ueteri lege uniuersitas gens erat sancta: cum tamen multi inter eos, minime sancti inuenti sunt, qui uel a serpentibus uel ab exterminatore perierunt, uel quos dehiscens terra absorbuit.

Nu. xxi.

Ibidē. xvi.

Itaque et nunc, nō opus est, ut fateamur omnes uel sanctos uel sacerdotes: quia gentem sanctam regaleque sacerdotium, Petrus communitatem appellauerit. Satis est enim, ut gens Christiana, sanctis sit adornata uiris: ex qua in sacerdotes assumantur: quemadmodum et ad dignitatem generis pertinet, si in regnum profecerit: quod de Iuda legitur. Non auferet sceptrum de Iuda &c. Nō est autem consecrarium, ut quisquis Iudeus sceptrum gestauerit, aut rex fuerit proclamatus. Simile in humano corpore (cui apostolus mysticum Christi corpus assimilat) inuenire possumus: ut hominē uidentē dicamus, quē constat non secundū quilibet eius partem puta manum aut pedem, uidentem esse: ut (uerbi gratia) pedem dicamus uidentem, quia homo ipse uidens sit.

Ge. xlix.

1. Cor. xij

Cæterum

Ceteræ quod ex apocalypsi adductum est quid
ualeat, restat ut uideamus: cum ipse aduersarius
eidem libro non satis credat, quem ueterum cal-
culo, non plenæ autoritatis in contentione dicit.

Fecisti, inquit, nos deo nostro Reges & sacer- Vbi supra,
dotes, et regnabimus super terram. Quãquam (re-
gnum) hoc loco magis legendum putem, id quod
latina habent exemplaria, quam reges, quod Lu-
therus legit. Eo quod (si ad præsentem ecclesiam,
uerba referenda sint) ipsa Christiani populi com-
munitas, in regni dignitate, per Christum subli- Luc. 1.
mata sit: in quo rex ipse sit Christus; qui regnet in
domo Iacob in æternum. Christianus quisque filii Matth. xiiij
us regni: Nam bonum semen, filij sunt regni. Qd̄ Chri- o-
st reges, magis legendum quis contendat: utique mnes quã
reges, Christianos fatebimur; qui, animum quis- modo Re-
que suum, prudenter moderentur, ipsi sibi facti re- ges sint &
ges, non autem prepositi cæteris; ut & sacerdotes sacerdotes,
(hoc modo) credamus, quia sese offerant deo, sibi
ipsis sacerdotes facti, nõ alijsq non sint ex homi-
nibus assumpti: neq; pro hoibus constituti. De
quo quidem sacerdotio, nihil ad præsens in quæsti-
onem nobis uenit.

Vnde ergo uobis Lutheranis, pessima surre-
psit illa cogitatio: ut scelesti & sacrilegi homi-
nes, ne dicam immundissimi ues: sancta quæque
dei (neque Leuitæ neque sacerdotes) contrectare
audeatis: Si solo spiritu reges (quia animum rege-
re oportuit) & solo spiritu sacerdotes, Christiani
sunt: Nondum autem ex hoc dispensatores Sacra-
mentorum dei (quia de uisibili regno & externo
sacerdotio, uerba intelligi non possunt) quare ter-
ribilibus Christi Sacramentis uos impudenti-
g iij sine

sime ingeritis, sacra quæ non licet contrectantes.
Quæ etiam, inter profunda pocula, intra mensas,
crapulâ e. ebrietatē (ut uomere libeat) ructâtes: sa-
crâ Eucharistiâ benedicere, ac conuiuio (licet ebrii-
is) porrigere, pducto e pecuniaria pera pane, non
erubescitis. Porrigitis (inquâ) panem communē
quem non sacratis, nepe nō sacerdotes pessimi ido-
latræ, faciētes idolatrare eos q̄ uobis credūt et ac-
q̄escunt, dum panē non sacrū adorant, qui corpus
Christi non est. O dei patientiam. Odiuitias boni-
tatis eius, tam indigna tollerantis, ac q̄ ad patien-
tiam, tam indigno tam longanimiter expectan-
tis. Quando non modo, ut Oza, Arcam testamē-
ti (ne labatur) attingūt, nec nudâ eam uident dun-
taxat, ut Bethsamitē illi deuoti ac timorati. Verū
etiam sacrosancta corpis & sanguinis Iesu Chri-
sti mysteria prophanant ac polluunt: insani, &
pertinaces hæretici.

1. Reg. vi.
ij. Reg. vi.

Exodi. ij.

ij. Reg. viij

4. Par. viij.

Sic quod eiusdē cap. xx. scriptū allegabat: quia
in his secunda mors locū non habet. sed erunt sa-
cerdotes dei, & regnabunt cū eo mille annis, ma-
nifeste de futuro patriæ statu, sic dictum cōuinci-
mus: ut ad p̄sentem ecclesiæ statum, aptari mini-
me possit. Quo circa p̄m cōmoneo lectore quia
secerdotis uocula in scripturis inuenta, non mox
disp̄satorē ministeriorum dei significat. Quan-
do quidem & magnates & Primi qui que in po-
pulo, nonnunquam sacerdotes appellati sunt. Vt
est illud. Erant autem sacerdoti Madian septem
filiz. Sic quoque scriptum est. Filij autem Dauid,
sacerdotes erant. Quod utique non aliter intelli-
gi potest: quam ut tanquam sacri duces populi,
proximi essent ad manum regis. Quemadmodum
manifeste

ma nifeste interpretatum inuenitur. Neque enim
Dauid, de tribu Leui; neque filij Dauid, de fami-
lia erant Aaron, cui soli dominus sacerdotium
continuerat, sed de tribu Iuda, de qua (ut ait apo-
stolus) nullus altario prestus fuit. Cū in hac tribu,
nihil de sacerdotibus Moyses loquutus sit. Quid **Hebre. viij.**
igitur mirum, si in beata illa uita, sacerdotes uo-
centur, quotquot secundam mortem euadere po-
tuerunt? Quos uelut regni filios, ad manum Chri-
sti regis proximos nemo est qui dubitet.

Cernis candide lector, corruisse hostem, peruer-
sæ intentionis eius capite, ualido scripturarum
gladio amputato. Quem ubi aperte sacerdotem
semel perspexeris, suspectum deinceps habeas. Nam
qui semel malus (ipso etiam inimico teste) semper
præsumitur malus. Et semel deprehensum in erro-
re, tam pernicioso: quis de cætero dignum fide ar-
bitretur? Quis nisi ipse leuissimus, leuissimo Lu-
thero, aduersus omnes tam graues, eos autem &
apostolicos et ab apostolis doctos patres (quorum
herere uestigijs non poterit non sanctum esse) cre-
diderit, per quos ecclesia, post apostolos progna-
ta est, & dilatata? Quorum est tam prestans au-
toritas, tamque præciara, & omni Christiano in-
dubitata eruditio, ut si omnis simul scriptura de-
fuisset: eorum sententiæ reclamaret nullus, nul-
lus hæsitaret. Taceo de doctissimis, ac sanctissi-
mis uiris, Origene, Cypriano, Chrysostomo, Am-
brosio, Augustino & similibus: quorum uel uni-
plus tribuendum puto: quam omnibus simul, in u-
num Lutheranis, et uere ranis, quæ sine mente sa-
cerdotiū non esse tam improbe coaxant. Quis em̄
istos, honoris ambitu illectos, sacerdotes sese oste-
g iij calle,

tasse, uel id quod non erāt blasphemabit: quos certissimum est, sancto affectu omnem mundi gloriam, cum uitæ huius amore transcendisse. Donabis mihi Christiane lector hanc iniuriam: quod cum undique se obuiam tantorum uirorum testimonia facerent, nullius eorum uerbum ad presens (ne tædiosus essem) adducere uoluerim. Habentes autem scripturas tam apertissimas, non licet absq; hæresis nota, deinceps in hac re cuiq; dubitare.

Sacerdotū mores. Nemo nobis hoc loco, peruersos quorundam sacerdotum mores obijciat, negaturus exinde & officium. Si quis uero pro malis moribus, sacerdotium repellendum putauerit: militiam quoq; necesse est, ut repellat, atq; coniugium & similia: ut nullus sit deinceps in populo Christiano, uel ordo, status aut decor. Quandoquidem & in suo ordine milites immorigeri sunt. Sic & agricolæ, mercatores & mechanici, cælibes & coniugati. Igitur rei ciendi ordines isti sunt, ut iam non sint milites, quia prauī plurimi sunt: non coniugati, quia adulteri pleriq;. Ita & de alijs. Si uero horum uitia nō exturbant officia, quo minus tollerandi sint, atq; obtemperandum eis, qui non sine causa gladium portant, licet etiam discoli sint: quomodo non sacerdotibus & episcopis, quos super omnes, dominus constituit? Hoc magis attendant, qui iustos duntaxat, uolunt esse sacerdotes: si quorum uero peccata habuerint explorata quantumuis ordinata a deo & consecratos: sacerdotes eē negantes: quoniam iam in hominum iusticia confidunt (ad uersus propheticam comminatiōem. Maledictus qui confidit in homine, & ponit carnem brachiū suū)

Rom. xiii

1. Petr. ii.

Hie. xvii

suum) tanq̄ homo aut iustitiam daret, aut iniusti-
tia sua uim sacramentis auferret, qui solum ut mi-
nister dispensat, traditum sibi talentum, non etiā
donat ut dominus. Quod sub exemplo dicamus.

Mittit p̄ seruū peruersum, dominus pauperi mu- Simile.
nus. Non inde eleemosyna mala erit, q̄a eam di-
spensat malus seruus; unde & nihil de præmio mi-
nus habet dominus. Neq̄ pauper seruū prauum
attendit: sed munificentiam domini.

Est pari modo in Sacramentis Christus domi-
nus: a quo salus & iustitia speranda.

De quo Iohannes ait, Hic est qui baptizat: quā Iohan. 1
quam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius. Ita Ioh. iiii
in cæteris est Sacramentis. Non ergo Christum
impedit minister malus, quo minus gratiam con-
sequatur, quisquis humiliter Christi sacramentis
imbuitur. Neq̄ enim si iustus fuerit sacerdos tibi De Catho-
licis hæc in-
telligenda
sunt, nō de
hæreticis,
proderit, si non probitatem secteris. Neq̄ si malos
mores non fueris imitatus, prauitas eius tibi nocere poterit.

Aiās suas tm̄ liberant, Noe, Daniel & Iob, filii hæreticis,
q̄ p̄sidere ec-
clesiæ non
possunt.
um uero aut filiā non liberant. Porro, si non libe-
rant per suā iustitiam, neq̄ filiū neq̄ filiā, boni p̄
fides ecclesiarū: dilucidū est, q̄a neq̄ mali mini-
stri, damnabūt filiū aut filiā: corū malitiā non se-
ctantem. Neq̄ em̄ fures facti sunt aut proditores,
quotq̄t a Iuda Scarioth acceperunt euangelium
Christi, aut q̄ ab ipso sunt baptizati. Non ad hoc
sacerdotes sunt, ut eorum nobis iustitia prosit, uerū
ut Christi nobis iustitiam, per Sacramenta concilient.
Optabile certe fuerat, si miserus Christus
populi sui, dederit pontifices nostros, sicut antiq̄-
tus, & sacerdotes, sicut a diebus antiq̄s. Qualibus

utiq; in hac usq; tpa (licet forte rari sint) non ca-
ruit ecclesia, etiã in Germania nra. Et licet ut ex-
empli causa dicã, sitq; in eterna memoria iustus
Adolphus ille Merceburgioꝝ episcopus, nupri-
me hac infœlici exemptus uita, ut secure iam lau-
dari possit: cui neq; hostes ipsi q̄tumulibet infani-
ant, sed neq; dæmones crimen ullũ admentiri pos-
sint. Vir dum uiueret non eiatus supbia, non au-
ritia distẽtus, non luxu solutus. In dei cultu a pue-
ro deuotus: populi doctõr syncerus, in Sacramen-
tis ministrandis imptẽsus, moribus modestus &
humilis, uictu frugalis et parcus sibi, in celsu ma-
rurus, uultu placidus, alloqo dulcis, consilio pui-
dus, opere rectus, in omnes impense benignus, pau-
perũ pater, orpha:õũ et uiduarũ defensor, amans
timoratos, hæreticoꝝ hostis, fide integer, spe lon-
ganimus, charitate diffusus, atq; unicũ illustri ac
generosã Anhaltiã p̄sapia (unde p̄gnatus est)
specimen ac decus, sacerdos per omnia apostoli-
cus: cuius memoria sit in benedictiõẽ, qui nec ti-
meat ab auditiõẽ mala. Peccatũ fuerit, non me-
esse memorẽ Ludouici, germani fratris eius: qui
uno p̄fectionis opere et fastũ mundi cum patria,
abiectis opibus uniuersas carnis illecebras abdi-
cauit: fratru minorũ ordini se subñciens. Non erit
minori gloria dignus apud deum Sifridus ille, eius-
dẽ de Anhalt illustris familiãe alumnus, Qui cum
populũ aliquamdiu gubernasset suũ relinquens
patriã gubernacula filij (cõthorali cõsentitẽ ac
Monasteriũ monialiũ Cosuigingrediente) apud
Magde. fratru Predicatorum ordinem ingressus:
tandem laudabiliter p̄fuit. Vt merito de his di-
cere liceat, quia hæc est generatio querentium do-
minum.

Psal. xxiiij.

minū. Sacerdotes & presbyteri hi fuerūt sine cri-
mine: qui dū bene p̄fuerunt, bonū sibi gradū acq-
sierunt duplici honore digni. Nimirum apud deū 1. Tim. iij.
et apud homines. Iucundum reuera fuerat: hodie et ibidē. v.
multos habere Adolphos pontifices.

Vbi uero per irā suā, uel Iudā Scarioth aposto-
lū dederit, sacerdotē et pontificē: culpis id imputa-
mus nostris, scientes quia scriptū est. Et erit sicut
populus, sic sacerdos. In Cathedra legislatoris no-
stri, pontifices n̄ros etiā si Iudas Scarioth fuerint
honoramus: semper memores illius: Qui uos sper-
nit me spernit. Spernit hereticus Christum: sper-
nens ob quælibet peccata eius uicarium. Matth. x.

Quod si (ut assolet) adūbrata hæreticorū iusti-
tia, peccata obiecerit graua, pontificum fastum,
luxū, quæstū et similia, diceat illi: Hypocrita eijce
primum, grandem perfidæ et Apostaticæ hæresis
tuæ trabem de oculo pprio: utiq; omnia, flagitia,
facinora, et crimina quæcunq; illis affingere potes
superantē. Corripiat eos iustus in misericordia, et
increpet eos, oleum autem Lutheri nō impinguet
caput ipsorum. Luce. vi.
Psal. cxi

Absit a nobis, ut peruersos mores aut laude-
mus aut defendamus: officiū, non crimen tueri uo-
lumus. Neq; em̄ de moribus (recti ne an non recti
sint) agitur: uerum de officio & ministerio. Omnes
autem in unum ad pœnitētiam ac sanctos mores
adhortamur, & episcopos & presbyteros: qui neti
am hæreticos ipsos, ad fidei societatem inuita-
mus, per eum qui uult omnes homines saluos fie-
ri, Christum dominum nostrum: qui est deus
benedictus in secula. Amen. 1. Timo. ii.

Epistola